

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์มูลค่าเพิ่มของการวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัด เชียงใหม่ ในกรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์มูลค่าเพิ่มของการวิจัย และพัฒนาศักยภาพภาค การเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนทั้ง 10 ประเด็น ได้แก่

- 1) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ให้มี ศักยภาพการแข่งขันในอาเซียน
- 2) เพื่อพัฒนาการตลาดสินค้าเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ให้มีศักยภาพการ แข่งขันในอาเซียน
- 3) เพื่อตรวจสอบและพัฒนามาตรฐานสินค้าเกษตรให้มีศักยภาพการแข่งขันใน อาเซียน
- 4) เพื่อส่งเสริมภาคการเกษตรขององค์กรภาครัฐในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ใน กรอบประชาคมอาเซียน
- 5) เพื่อพัฒนากลุ่มธุรกิจเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ ด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงสู่การแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
- 6) เพื่อพัฒนาและต่อยอดสินค้าเกษตรในชุมชนสู่ระบบอาหารปลอดภัยภายใต้ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
- 7) เพื่อส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มี ศักยภาพการแข่งขันในอาเซียน
- 8) เพื่อพัฒนาชุมชนเกษตรจังหวัดเชียงใหม่สู่การท่องเที่ยวระดับอาเซียน
- 9) เพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจการเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ อย่าง สร้างสรรค์สู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
- 10) เพื่อต่อยอดงานวิจัยภาคการเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้เกิด ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
- 11) เพื่อจัดการความรู้ภาคเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ จากภูมิปัญญา ท้องถิ่นสู่ประชาคมอาเซียนการวิจัยครั้งนี้จึงได้รวบรวมวรรณกรรมในส่วนของเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกรอบการวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วย

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 การวัดค่าโครงการตามแนวทางเศรษฐศาสตร์

การวัดค่าโครงการทางด้านเศรษฐศาสตร์ (Economic Aspects) นั้นมีความแตกต่างจากการวัดค่าโครงการด้านการเงิน (Financial Aspects) เนื่องจากการประเมินที่ไม่ได้ให้ความสนใจกับกำไรที่เป็นตัวเงิน (Tangible Benefits) เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการประเมินว่าทรัพยากรที่ใช้ไปในโครงการหนึ่งๆ นั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์ในลักษณะต่างๆ ต่อสังคมอย่างไรบ้าง เป็นการใช้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อสังคมหรือไม่ โดยสามารถแบ่งวิธีการประเมินโครงการตามแนวทางเศรษฐศาสตร์ออกเป็น 4 รูปแบบ ของ เยาวเรศ ทับพันธุ์ (2541, น.2-5) ได้แก่

1) การวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ (Cost-Benefit Analysis : CBA) เป็นรูปแบบการวิเคราะห์ที่สมบูรณ์ที่สุดตามแนวความคิดพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ เป็นการวิเคราะห์โครงการโดยคำนึงถึงต้นทุนและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการมีโครงการ โดยพยายามที่จะประเมินต้นทุนและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นออกมาเป็นตัวเงินเพื่อประเมินความคุ้มค่าของโครงการ หรือเพื่อช่วยตัดสินใจในการเลือกทำโครงการ แต่ในทางปฏิบัตินั้น อาจมีปัญหาในการนำไปใช้มากมายในการนำไปประเมิน โดยเฉพาะในการประเมินมูลค่าผลประโยชน์ของโครงการที่ให้ประโยชน์ต่อสังคมในลักษณะที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Benefits)

2) การวิเคราะห์ประสิทธิผลของต้นทุน (Cost Effectiveness Analysis: CEA) เป็นการวิเคราะห์โครงการในลักษณะที่ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ของโครงการอยู่ในรูปการประหยัดต้นทุน โดยลักษณะของโครงการที่ประเมินจะเป็นลักษณะของโครงการที่เน้นทางด้าน การลดต้นทุนต่อการดำเนินการ (Cost per Transaction)

3) การวิเคราะห์ต้นทุนต่ำสุด (Cost Minimization Analysis: CMA) การประเมินโครงการแบบวิเคราะห์ต้นทุนต่ำสุดนี้เป็นการพยายามคำนวณหาจุดต่ำสุดของต้นทุน (Minimum Cost per Transaction) เพื่อพยายามทำให้โครงการมีลักษณะเป็นการประหยัดจากขนาดให้มากที่สุด (Economies of Scale)

4) การวิเคราะห์ต้นทุน และอรรถประโยชน์ (Cost-Utility Analysis : CUA) เป็นการวิเคราะห์โครงการในลักษณะที่ไม่มีการประเมินต้นทุนและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเป็นตัวเงิน โดยวิเคราะห์ถึงอรรถประโยชน์ที่เกิดขึ้นในภาพกว้างๆ โดยศึกษาว่าโครงการที่กำลังประเมินสามารถให้อรรถประโยชน์แก่คนกลุ่มใดบ้าง และในรูปแบบใดบ้าง เป็นการประเมินโครงการที่ผลประโยชน์ส่วนมากไม่สามารถที่จะวัดได้ในการประเมินโครงการทางเศรษฐศาสตร์นั้น แต่ละโครงการต่างมีลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งการที่จะเลือกใช้วิธีใดในการประเมินโครงการนั้นต้องพิจารณาตามความเหมาะสมในแต่ละโครงการนั้นด้วย การพัฒนาของประเทศ

ต่าง ๆ จำนวนมากรวมทั้งประเทศไทยด้วย เป็นการพัฒนาแบบไม่ยั่งยืน เพราะเน้นที่การพัฒนาเศรษฐกิจระดับมหภาคเป็นสิ่งสำคัญทำให้มีการทำลายสิ่งแวดล้อมสูง ขาดการพัฒนามนุษย์ ครอบครัวและสังคม เป็นเหตุให้สังคมชนบทล่มสลาย และเกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมา เช่น การอพยพเข้าเมือง อาชญากรรม โสเภณีกรรม การละเมิดสิทธิเด็ก และอุบัติเหตุต่าง ๆ ขณะนี้ทั่วโลกมีการพูดถึงและแสวงหาแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแบบยั่งยืนกันมาก นักวิชาการ นักการเมือง ตลอดจนนักพัฒนา ควบการศึกษาและพัฒนาแนวความคิด การพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งคงจะต้องคำนึงถึง ความยั่งยืนของเศรษฐกิจ ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืนของสังคม อย่างสานสอดคล้องกันและกัน โดยไม่พัฒนาเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยไม่คำนึงถึงอีกสองเรื่อง เช่น พัฒนาเศรษฐกิจอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและสังคม

2.1.2 ทฤษฎีมูลค่าเพิ่ม

ชะลอ เอี่ยมสะอาด (ม.ป.ป.) ได้รวบรวมทฤษฎีมูลค่าเพิ่มของ จีระ หงส์คารมภ์ (2555) ที่เน้นให้ทุกคนสามารถที่จะเปลี่ยนข้อมูล เป็นข่าวสาร เป็นความรู้ และสามารถนำไปสร้างมูลค่าเพิ่ม และก่อให้เกิดความฉลาดเฉลียว ในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี โดยมีลำดับดังนี้ มีการเก็บข้อมูล (Data) และจัดหมวดหมู่ (Coding) ก่อให้เกิดข่าวสาร (Information) เมื่อนำข่าวสารมาคิดต่อ วิเคราะห์ วิจัยจะเกิดเป็นความรู้ (Knowledge) หากมีการนำความรู้ไปใช้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) นั่นคือ เป็นการเปิดโลกทัศน์ เป็นการบริหารแบบ Paradigm Shift เปลี่ยนวิธีคิดในการทำงานให้สอดคล้องกับสังคมยุคใดจุดหนึ่ง ซึ่งการสร้างมูลค่าเพิ่มนี้ต้องการ การบริหารจัดการมาก และสุดท้ายจะก่อให้เกิดความฉลาดเฉลียว (Wisdom) ขึ้น ดังนั้นความรู้จะต้องแสวงหาความรู้ที่ทันสมัย มีการแบ่งปันความรู้อย่างถูกต้อง และสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดขึ้น

2.1.3 แนวคิดการส่งเสริมเกษตร

ไทยเกษตรศาสตร์ (2555) ได้ให้ความหมาย การส่งเสริมการเกษตร คือ การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรกับแหล่งวิทยาการเพื่อที่จะกระจายความรู้ใหม่ๆ และหลักการที่ดีไปสู่เกษตรกร และทำให้เกษตรกรเหล่านี้ได้นำวิทยาการแผนใหม่ไปใช้ในฟาร์มของตน การส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับการเรียนการสอนและการค้นคว้าวิจัย กล่าวคือผลของการค้นคว้าวิจัยทางเกษตรกรรมจะไม่มีประโยชน์อย่างแท้จริง ถ้าไม่ได้นำผลเหล่านี้ไปมอบให้แก่เกษตรกรซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติความสัมพันธ์ระหว่างการส่งเสริมเกษตร

ลักษณะของงานส่งเสริมการเกษตร

1) งานส่งเสริมการเกษตรเป็นแบบของการศึกษานอกโรงเรียนที่รัฐหรือเอกชน ก็สามารถทำได้

2) การส่งเสริมการเกษตรเป็นการติดต่อสองทางกลับไปกลับมาระหว่างสถาบันกับเกษตรกร โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นตัวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

3) ควรเริ่มด้วยสภาพที่เป็นอยู่จริง ๆ ของเกษตรกร และเรื่องที่จะส่งเสริมนั้นจะต้องเป็นความต้องการที่แท้จริงของเขาด้วย

4) เกษตรกรต้องมีโอกาสเรียนรู้ด้วยการกระทำของจริง

5) เป็นการติดต่อกับคนในชนบทเป็นส่วนใหญ่ และเป็นการปฏิบัติงานกับสมาชิกทุกคนในครอบครัวโดยไม่จำกัดเพศและอายุ

6) ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นจุดเริ่มต้น

7) มีวิธีปฏิบัติงานที่ต่อเนื่องกัน

8) มีวิธีดำเนินงานที่เป็นประชาธิปไตย

9) เป็นการสร้างผู้นำในท้องถิ่น

10) มีโครงการหรือแผนปฏิบัติงานที่แน่นอนและรู้ว่าจะประสานงานกับใครบ้าง

11) มีการติดตามผลงานหลังการปฏิบัติ

12) มีการรายงานผล เพื่อวางแผนปรับปรุงในปีต่อ ๆ ไป

บทบาทและหน้าที่ของนักส่งเสริมหรือพัฒนากร

นักส่งเสริมเกษตรเป็นนักพัฒนาคนหนึ่ง ที่จะช่วยให้เกษตรกรมีความรู้ใหม่ ๆ เพื่อไปช่วยในการเพิ่มผลผลิตแก่เกษตรกร ดังนั้นนักส่งเสริมเกษตรจึงมีบทบาทดังนี้

1) เป็นผู้นำทางวิชาการ และเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หมายความว่า จะต้องมีความรู้และมีหูตากว้างไกล

2) เป็นผู้ประสานงานทางวิชาการและการปฏิบัติ กล่าวคือนักส่งเสริมจะต้องประสาน เชื่อมโยงระหว่างสถาบัน(นักวิชาการ) กับเกษตรกรผู้ปฏิบัติ

3) เป็นผู้แก้ปัญหาของชุมชน กล่าวคือนักส่งเสริมซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเกษตรกร ย่อมจะรู้ปัญหาของชุมชน จะต้องร่วมมือกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วย

4) เป็นผู้เชื่อมโยงบุคคลและองค์กรต่างๆ เข้าด้วยกัน กล่าวคือในการทำงานในท้องถิ่น ย่อมจะพบกับบุคคลหลายฝ่าย นอกจากจะเชื่อมโยงระหว่างนักวิชาการกับเกษตรกรแล้ว จะต้องประสานงานกับบุคคลและหน่วยงานอื่นๆ ด้วย

ลักษณะของนักส่งเสริมที่พึงประสงค์

เนื่องจากงานส่งเสริมการเกษตรเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายประเภท ใครที่จะเป็นนักส่งเสริมหรือพัฒนากรที่ดีควรจะได้พิจารณาตัวเอง และเสริมสร้างให้มีคุณลักษณะดังนี้ไว้ด้วยคือ

- 1) ต้องมีความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในสาขาวิชาของตนอย่างดี
- 2) รู้หลักการถ่ายทอดความรู้ คือการฝึกอบรม การเรียน การสอน และการแนะนำต่างๆ ได้ดี ดังนั้นจึงต้องรู้ในเรื่องหลักการติดต่อสื่อสาร การใช้โสตทัศนูปกรณ์ หลักจิตวิทยาและสังคมชนบทด้วย
- 3) เป็นผู้ที่มึมนุชยสัมพันธ์ และชอบงานที่ให้บริการแก่ประชาชน
- 4) เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่ม และชอบดัดแปลงแก้ไขสิ่งต่าง ๆ
- 5) เป็นผู้ที่นำเอาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น สอนให้เกษตรกรทำปุ๋ยจากเศษพืชต่าง ๆ ทำแก๊สจากมูลสัตว์ เป็นต้น
- 6) เป็นผู้ที่กระตุ้นให้เกษตรกรรู้จักปัญหา และแก้ไขปัญหโดยตัวของเกษตรกรเอง หรือโดยการทำงานเป็นกลุ่ม
- 7) เป็นผู้สื่อสารระหว่างเกษตรกรในชุมชนกับโลกภายนอก
- 8) ต้องร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ กับเกษตรกรด้วยความสุจริตใจ อุดหนุน และหนักแน่น

หลักของการติดต่อสื่อสาร

ในการส่งเสริมการเกษตร นักส่งเสริมควรจะเข้าใจถึงองค์ประกอบของการติดต่อสื่อสารด้วย เพื่อให้การทำงานของเขามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในการสื่อความหมาย เราจะพบแหล่งข่าวหรือผู้สื่อข่าว (Source and Sender) และจะมีตัวข่าวหรือข้อมูล (Message) ข่าวนี้จะผ่านไปตามวิถีหรือวิธีต่าง ๆ (Channels) เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ ฯลฯ ไปยังผู้รับข่าว (Receiver) นักส่งเสริมจึงเป็นทั้งแหล่งข่าวและผู้สื่อข่าวที่จะต้องเตรียมข่าวให้ถูกต้องเหมาะสม ตรงกับความ ต้องการของผู้รับข่าว และใช้วิธีการที่ดีเพื่อให้ข่าวนั้น ๆ ได้ถึงไปยังเกษตรกรจำนวนมากโดยที่หวังว่าเกษตรกรจะคล้อยตามและยอมรับข่าว (วิทยาการแผนใหม่) ไปปฏิบัติบ้าง องค์ประกอบที่สำคัญมากอย่างหนึ่งข้างต้นนี้ ก็คือผู้รับข่าวหรือเกษตรกร ซึ่งนักส่งเสริมบางท่านอาจจะลืมพิจารณาไป เช่น นักส่งเสริมบางคนเมื่อได้รับมอบหมายให้ไปบรรยาย เรื่องการปลูกมะพร้าว หรือการติดตามเปลี่ยนแปลง (ยางพารา) ให้เกษตรกรฟัง ก็เตรียมเรื่องที่ยุ่ยากซับซ้อนไปบรรยายเป็นชั่วโมง ๆ โดยไม่คำนึงถึงตัวผู้ฟังเลย ทำให้ผู้ฟังเบื่อ และไม่ยอมรับเรื่องที่นักส่งเสริมพูด อย่างนี้ก็จะเกิดการสูญเสียเปล่าขึ้นได้ นักส่งเสริมที่ดีต้องศึกษากลุ่มผู้ฟัง (ผู้รับข่าว) ในประเด็นต่อไปนี้

- 1) กลุ่มผู้ฟัง ดูว่าเป็นชาวสวนมะพร้าว หรือชาวสวนยาง ปลูกมะพร้าวหรือยางมานานกี่ปี มีประสบการณ์ หรือความรู้เรื่องมะพร้าวหรือยางเพียงใด เพื่อจะได้เตรียมเรื่องให้เหมาะสม

2) ปัญหาของผู้ฟัง เช่นคิดว่าชาวสวนยางกลุ่มนี้มีปัญหาอะไร มีปัญหาเรื่องโรคใบร่วง หรืออย่างไร โรคนี้จะแก้ได้ด้วยวิธีใด วิธีนั้นๆ จะปฏิบัติได้ในชุมชนนั้นๆหรือไม่

3) ความต้องการของเกษตรกร เช่น ต้องการแก้ปัญหาเรื่องโรคใบร่วงของยาง นักส่งเสริมจะต้องพูดถึงวิธีแก้ปัญหาโรคใบร่วง ไม่ใช่จะพูดอ่อนวอนให้เกษตรกรปลูกมะพร้าวอย่างเดียว

4) อายุของผู้ฟัง เพราะการพูดให้ผู้ฟังแต่ละช่วงอายุฟังไม่เหมือนกัน

5) เพศของผู้ฟัง เพราะเรื่องที่จะพูดให้ผู้หญิงหรือผู้ชายฟังอาจมีเกี่วข้องแตกต่างกัน

6) การศึกษาของผู้ฟัง เพราะถ้าผู้ฟังมีการศึกษาที่ไม่สูงนัก นักส่งเสริมต้องใช้ภาษาง่ายๆ และต้องเตรียมอุปกรณ์อื่น ๆ มาเสนอประกอบด้วย

7) ศาสนาของผู้ฟัง เช่นถ้าผู้ฟังเป็นชาวไทยมุสลิมเราอาจต้องใช้ภาษา และเทคนิคที่ไม่เหมือนชาวไทยพุทธ

8) จำนวนของผู้ฟัง เพราะถ้าผู้ฟังน้อยอาจใช้วิธีสาธิตปฏิบัติ แต่ถ้าผู้ฟังมากอาจต้องใช้วิธีบรรยาย

9) ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ฟัง ตามปกติเกษตรกรที่มีฐานะดีจะยอมรับวิทยาการใหม่ได้ง่าย การส่งเสริมก็สะดวกยิ่งขึ้น

10) ปัจจัยอื่นๆ เช่น ภาวะการณ์ทางการตลาด สภาพของดินฟ้าอากาศ ผู้นำในท้องถิ่น และจำนวนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเองว่าจะเอื้ออำนวยให้การส่งเสริมเรื่องนั้นๆ ได้ผลดีเพียงใด

นอกจากนี้ นักส่งเสริมต้องเข้าใจจิตวิทยาและการเรียนรู้ของเกษตรกรด้วย ตามปกติถือว่าการส่งเสริมการเกษตรเป็นการศึกษานอกโรงเรียนหรือการส่งเสริมเกษตรเป็นแบบหนึ่งของการศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Education) ดังนั้นนักส่งเสริมที่ดีจะต้องคำนึงถึงหลักของการเรียนรู้ ของผู้ใหญ่ดังนี้ด้วย

2.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพ

ความหมายของคำว่า “ศักยภาพ” ตรงกับภาษาอังกฤษคือ Potentiality โดย วิวัฒน์ชัย บุญภักดี (2536) ได้กล่าวว่าศักยภาพ คือ ความสามารถหรือความพร้อมในตัวของผู้ใด สิ่งหนึ่งที่จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการปรับปรุงการจัดการหรือการเข้ามาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ นั้นสำหรับการพัฒนาศักยภาพ ดังงานวิจัยของ ดร.ณ ไกรศรี (2554) ระบุว่าคือการนำความรู้ความสามารถที่อยู่ภายใต้ตัวบุคคลมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อบุคคลและองค์กร นำศักยภาพเหล่านั้นมาใช้อย่างมีกระบวนการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ที่ทุกสิ่งมี

การเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เป็นไปอย่างง่ายดายและรวดเร็วทำให้การพัฒนาศักยภาพของบุคคลในองค์กรมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเมื่อมีศักยภาพที่อยู่ในบุคคลแต่ละคนได้รับการพัฒนาและผลลัพธ์ที่ตามมาคือความสำเร็จขององค์กรวิธีการนำแนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพไปใช้โดยส่วนใหญ่จะใช้ในการอธิบายศักยภาพของชุมชนในประเด็นต่าง ๆ เช่น ศักยภาพในการรวมกลุ่ม ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยว ศักยภาพของการบริหารจัดการ ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพของบุคคลในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวดังเช่นงานวิจัยของ เกษราพร ทิราวงศ์และอำนาจพร ใหญ่ยิ่ง (2554) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาศักยภาพชุมชนบ้านแม่แรม ตำบลเตาปูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืนมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและกำหนดทรัพยากรธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญที่มีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนแม่แรม เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยวโดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา ซึ่งผลการศึกษาพบว่าได้มีการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านบุคลากรการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้จัดตั้งกลุ่มทางการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาศักยภาพของชุมชน

2.1.5 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

พรชัย เจดามาน (2556). ได้ให้ความหมายเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึง แนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนให้ดำเนินไปในทางสายกลางของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา การบริหารประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันโลกในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อนำมาซึ่งความเจริญเป็นสิ่งที่ทุกสังคมปรารถนา และพยายามหาหนทางไปสู่เป้าหมายด้วยวิธีการต่างๆตามระบบความคิด ความเชื่อ และกำหนดอุดมการณ์ เป้าหมาย นโยบาย และกลยุทธ์การพัฒนาที่มีผลสืบเนื่องไปถึงวิถีการดำรงชีวิตต่าง ๆ ของคนในสังคม

แนวคิดเรื่อง วาทกรรมการพัฒนา (Discourse of Development) เป็นแนวคิดที่พยายามอธิบายให้เห็นถึงการเกิดขึ้น การดำรงอยู่ การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ เพื่อเชื่อมโยงถึงสาเหตุและทางออก ของปัญหาการพัฒนา เพื่ออธิบายว่าสิ่งต่างๆที่กล่าวข้างต้น เริ่มจากผู้มีอิทธิพลใช้อำนาจที่มีอยู่วางระบบกฎเกณฑ์ รูปแบบต่าง ๆ เช่น ความรู้ ความจริง หรือตัวตนที่เกิดขึ้นต่อมาจึงใช้ภาษา จารีตปฏิบัติ ความคิดความเชื่อ คุณค่า รวมทั้งสถาบันต่างๆในสังคม เป็นเครื่องมือในการสร้าง หรือให้ความหมายต่อสิ่งนั้นตามต้องการ เพราะฉะนั้นการพัฒนาจึงเป็นเรื่องของอำนาจ ที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการจัดสรรสิ่งมีคุณค่าทางสังคมจุดเปลี่ยนสังคมไทยเมื่อย้อนไปมองในอดีตจะพบว่า สังคมดั้งเดิมเป็นสังคมที่มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย มีเศรษฐกิจแบบพื้นฐานเป็นการผลิตเพื่อยังชีพสำหรับบริโภคใช้สอยในครัวเรือนและในชุมชนมิใช่เพื่อการแลกเปลี่ยน

วัตถุดิบในการผลิตสำหรับการยังชีพ แต่ได้มาจากสภาพธรรมชาติที่อยู่รอบตัว ปัจจัยเหล่านี้ ทำให้ชาวชนบทที่มีความใกล้ชิดผูกพัน และตระหนักในสิ่งแวดล้อมซึ่งแสดงออกในรูปความเชื่อและพิธีกรรมที่ยกย่องต่อการรักษาสมดุลของธรรมชาติ นอกจากนั้นความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติและความสัมพันธ์ทางสายเลือด จึงสอดคล้องต่อการใช้ทรัพยากรร่วมกันทั้งการแบ่งปันผลผลิต การพึ่งพาอาศัยในด้านต่าง ๆ ลักษณะทั้งหมดนี้จึงทำให้สังคมไทยในอดีตดำรงอยู่อย่างสงบ พึ่งพาตนเองได้ และมีความพอเพียงต่ออัตภาพ โดยสามารถสืบทอดเอกลักษณ์ดังกล่าวต่อเนื่องอย่างไม่ขาดสายตลอดมาเป็นเวลาหลายร้อยปี การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของสังคมเกิดขึ้น เมื่อสังคมไทยเข้าสู่กระบวนการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ภายหลังจากสงครามโลก ครั้งที่ 2 ลึกลับสุดลง ปรากฏการณ์ดังกล่าว เริ่มต้นเมื่อประเทศมหาอำนาจใช้อำนาจทั้งในรูปแบบความรู้ทางวิชาการ โครงการความช่วยเหลือต่าง ๆ เข้ามารอบงำ การกำหนดวาทกรรม เพื่อสร้างความหมายใหม่ของสิ่งที่เป็นคู่ตรงข้ามกับคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือคำว่า พัฒนา (Development) และด้อยพัฒนา (Underdevelopment) ออกเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว และ ประเทศที่ยังด้อยพัฒนา ต่อมาได้แพร่ขยายความหมายสู่กลุ่มประเทศในเอเชีย ละตินอเมริกา แอฟริกา รวมทั้งประเทศไทย ซึ่งถูกให้ความหมายว่าเป็นประเทศด้อยพัฒนาประเทศหนึ่ง ทำให้เกิดกระแส ความต้องการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามแบบประเทศตะวันตก จนในที่สุดได้ผลักดันให้เกิดการพัฒนาอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรกคือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 พุทธศักราช 2504 ฉะนั้นจึงมีการให้ความหมายสังคมที่พัฒนาว่า เป็นสังคมที่มีความทันสมัยตามแบบสังคมตะวันตก ซึ่งสามารถกระทำได้ด้วยวิธีการมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจและการปฏิรูปโครงสร้างสังคมต่างๆไม่ว่าจะเป็นทางการเมือง การศึกษา ความเชื่อ ให้สอดคล้องกับแนวคิดของความทันสมัย (Westernization) อย่างเต็มที่ เหตุผลดังกล่าวจึงมีผลทำให้เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาประเทศในอดีตมุ่งไปสู่การทำให้สังคมไทยทันสมัย ตามแบบสังคมตะวันตกไม่ว่าจะเป็นการมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจในลักษณะของวิธีการผลิตแบบทุนนิยม โดยการส่งเสริมการขยายตัวของอุตสาหกรรมและการค้า การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยพร้อมๆกับการปฏิรูปการเมือง การศึกษา ศาสนา เพื่อให้โครงสร้างสังคมมีการแบ่งแยกหน้าที่เฉพาะด้าน มีผลทำให้เกิดความชำนาญ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้สูงขึ้นและเอื้อต่อการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยอมทำให้วิถีชีวิต โลกทัศน์ ระบบความเชื่อ และคุณค่าต่างๆของคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมเมืองหรือสังคมในชนบทผันแปรไปจากเดิม

ผลของการพัฒนาในด้านบวก ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางวัตถุ และสาธารณูปโภคต่าง ๆ ระบบสื่อสารที่ทันสมัย หรือการขยายปริมาณและการกระจายการศึกษาอย่างทั่วถึง แต่ผลบวกเหล่านี้ ก็ยังคงกระจายไปสู่คนในสังคมชนบทหรือ

ด้วยโอกาสได้น้อย ซึ่งส่วนมากจะเป็นการกระจุกอยู่ในเมืองหลวงหรือตัวจังหวัดที่สำคัญ ในขณะที่ผลลบก็คือ เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรม การส่งเสริมการเกษตรแผนใหม่ เพื่อการค้าและส่งออก และจากการขยายตัวของภาครัฐไปสู่ชนบท ได้ส่งผลให้ชนบทเกิดการอ่อนแอในหลายด้าน ทั้งการต้องพึ่งพิงของตลาดและพ่อค้าคนกลาง โดยเฉพาะความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศน์วิทยา ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการรวมกลุ่มกันตามประเพณี เพื่อการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่แตกสลายลง รวมทั้งภูมิปัญญาที่เคยสั่งสมกันมาเริ่มถูกลืมเลือนสูญหายไป วิฤทธิเศรษฐกิจเมื่อ ปีพุทธศักราช 2540 ที่เกิดจากปัญหาเศรษฐกิจขยายตัวแบบฟองสบู่ และปัญหาความอ่อนแอของชนบท รวมทั้งปัญหาสังคมอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นล้วนแล้วแต่เป็นข้อพิสูจน์และยืนยันปรากฏการณ์นี้ได้เป็นอย่างดี ผลที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดคำถามและข้อสงสัยต่อแนวทางการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามแบบตะวันตก (Development through Westernization) ที่มีความเชื่อกันก่อนหน้าว่า ถูกต้องและเหมาะสมนั้น จะเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยต่อไปอีกหรือไม่ จึงเกิดแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ได้แย้งทฤษฎีความทันสมัย เช่น ทฤษฎีพึ่งพิง (Dependency Theory) แนวคิดการพัฒนาการแบบยั่งยืน หรือแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน เป็นต้น

1) ความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง

เป็นความต้องการของมนุษย์ โดยภาพรวม มี 2 ระดับ คือ

1.1) ความต้องการทางกายภาพ เป็นความต้องการพื้นฐานของชีวิต เป็นความต้องการเพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ตามควรแก่เอกัตภาพ หากพิจารณาในทางพุทธศาสนา คือ ความต้องการปัจจัยเพื่อความมีอยู่ เป็นอยู่ได้แก่ ปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เป็นความต้องการอันมีขอบเขตจำกัดต่อคุณภาพชีวิต

1.2) ความต้องการทางจิตภาพ เป็นความต้องการทางจิตใจในวิถีสังคม เพื่อตอบสนองสิ่งที่นอกเหนือจากกายภาพ มีทั้ง ภาวตัณหา คือ ความอยากมี อยากเป็น และวิภาวตัณหา ความไม่อยากมี ไม่อยากเป็น เช่น ความต้องการด้านความรัก ความสุขที่ตนเองคาดหวัง การมีชื่อเสียงเกียรติยศ เพื่อให้สังคมยอมรับ เป็นความต้องการเสพสิ่งปรนเปรอ ที่ไม่มีขอบเขตหรือไม่จำกัด ตลอดจนการปฏิเสธสิ่งที่ตนเองไม่ต้องการ เช่น ไม่ต้องการอยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่ต้องการความล้มเหลวในชีวิต ไม่ต้องการให้ใครมาดูถูกดูหมิ่น เป็นต้น

ประเทศไทยและสังคมไทยที่ผ่านมาจนปัจจุบัน นับว่ามีความโชคดีอย่างมหาศาล ที่มีพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็นปราชญ์ที่มีอัจฉริยภาพ ในหลาย ๆ ด้าน ทรงเป็นพระอัจฉริยะกษัตริย์ในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะทางด้านเกษตร เศรษฐกิจ และสังคม พระองค์ทรงเล็งเห็นระบบทุนนิยมที่จะเข้าทำลายสังคม โลก และสังคมไทย กอปรด้วย

พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนพสกนิกรในที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะในชนบทตลอดมา การเสด็จของพระองค์นอกจากเพื่อเป็นมิ่งขวัญแก่เหล่าอาณาประชาราษฎร์แล้ว พระองค์ยังได้ทรงศึกษาปัญหาในด้านต่าง ๆ จนทรงเข้าพระทัยอย่างถ่องแท้ แล้วหาวิธีแก้ไขได้อย่างเหมาะสม ตามข้อเท็จจริงและสภาพสังคมอย่างคืบ คืบ ด้วยพระอัจฉริยภาพในการวิเคราะห์ปัญหาอย่างลึกซึ้งและถ่องแท้ พระองค์จึงทรงกำหนดยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหายุทธศาสตร์ของไทย เป็น 2 ลักษณะสำคัญ คือ ยุทธศาสตร์การสร้างแบบจำลอง เป็นยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจที่มีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ ความเป็นจริง ตามศักยภาพของเมืองไทยและสังคมไทย โดยการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ นำไปแก้ไขปัญหายุทธศาสตร์แบบโครงการ เป็นยุทธศาสตร์ที่สะท้อนออกมาในลักษณะศึกษาค้นคว้า ทดลอง วิจัย จนเกิดเป็นโครงการตามแนวพระราชดำริมาจนนับพันโครงการ

ยุทธศาสตร์ทั้ง 2 ระบบดังกล่าว ต่างเอื้อซึ่งกันและกัน แต่พระองค์ทรงให้ความสำคัญในยุทธศาสตร์แบบจำลองเป็นหลักพื้นฐาน เพราะผู้สร้าง ผู้รักษา ผู้ใช้ คือประชาชนทุกคน จากที่ทรงเล็งเห็นความสำคัญแห่งยุทธศาสตร์ แบบจำลองนี้เอง พระองค์ได้ทรงพยายามอธิบายและใช้แนวพระราชดำรินี้พัฒนาเรื่อยมาในลักษณะ “ทฤษฎีใหม่” หรือ “โครงการพัฒนาพื้นที่เกษตรน้ำฝนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการทำไร่นาสวนผสม อันเกิดจากทรงคิดขึ้นจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งจะช่วยให้ชาวชนบทมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยใช้ศักยภาพและทรัพยากรที่มีอยู่ให้ได้ประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า ทั้งทางด้านการพัฒนาการเกษตร เศรษฐกิจ วิถีชีวิต ชุมชน ความมั่นคง วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ การปกครอง ครอบครัว และจิตสำนึก

ทฤษฎีใหม่ ที่พระองค์ทรงคิดค้น ได้รับความสนใจทั้งจากรัฐบาลและประชาชน ในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังไม่แพร่หลาย และจริงจิงจากทุกส่วนฝ่ายมากนักแต่ พระองค์ทรงเล็งเห็นว่านี่คือทางไปสู่ความมั่นคง เข้มแข็ง และยั่งยืนอย่างแท้จริง

ในปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ภาษาชาวบ้านเรียกขานกันว่า “พองสบู่แตก” กล่าวคือ ภายนอกแล้ว เศรษฐกิจไทยเดินไปอย่างสวยงาม นำทั้งแต่ขาดพื้นฐานยึดเกาะใด ๆ เมื่อถูกกระแทกจากภาวะภายนอก พองสบู่ที่ดูสวยงาม ก็แตกสลายอย่างสิ้นเชิง เพราะไร้รากฐาน ที่เข้มแข็งพอ

การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับตอน ต้องสร้างพื้นฐานคือความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชน ส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้าง ค่อยเสริมความเจริญ และฐานะเศรษฐกิจชั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป

เศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่เทคนิค แต่มีความหมายกว้างมาก เพราะต้องรวมเอา

- 1) อุดมการณ์บางอย่าง
- 2) โลกทัศน์บางอย่าง
- 3) ความสัมพันธ์บางอย่าง
- 4) ค่านิยมบางอย่าง

จึงจะนับได้ว่าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่แท้จริง ทั้ง 4 ประการ ที่จะกล่าวถึงนี้ เรียกว่า วัฒนธรรมนั่นเอง

ถ้าไม่เข้าใจเศรษฐกิจพอเพียง ตามความหมายเช่นนี้ เศรษฐกิจพอเพียงจะมีความเป็นไปได้แค่คนจำนวนน้อยเท่านั้น คือ เกษตรกรที่มีที่ดินของตนเอง ในปริมาณเพียงพอจะผลิตเพื่อพอบริโภคหรือทำรายได้ พอสำหรับครัวเรือน เท่านั้น ฉะนั้น เศรษฐกิจพอเพียงจึงนิยามกันไว้เพียงว่า เศรษฐกิจพอเพียงคือวัฒนธรรม ไม่ใช่เทคนิคการเพาะปลูกหรือศีลธรรม ความไม่ละโมภ และการประหยัดเท่านั้น แม้ว่าเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ของเศรษฐกิจพอเพียงก็ตาม เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการด้วยกัน ได้แก่พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกันจิตใจพอเพียง ทำให้รักกัน และเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็น และทำลายมากสิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหารได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงินชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง จะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อมปัญหาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง อยู่บนพื้นฐาน วัฒนธรรมพอเพียงพอ วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์อยู่และเติบโตขึ้นจากฐานทางวัฒนธรรม จึงจะมั่นคง เช่น เศรษฐกิจของจังหวัดตราด ขณะนี้ ไม่กระทบกระเทือนจากพองสบู่แตก ไม่มีคนตกงาน เพราะอยู่บนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่เอื้อต่ออาชีพการทำสวนผลไม้ ทำการประมงและการท่องเที่ยวมีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่วูบวาบ เดี่ยวจนเดี๋ยวรวยแบบกะทันหัน เดี่ยวตกงานไม่มีกิน ไม่มีใช้ ถ้าเป็นแบบนี้ประชาชนมนุษย์คงทนไม่ไหวต่อความผันผวนที่เร็วเกิน จึงสุขภาพจิตเสีย เครียด เพี้ยน รุนแรง ฆ่าตัวตาย ดิฉยา เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจึงทำให้สุขภาพจิตดี

เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล ความสมดุล คือ ความเป็นปกติ และยั่งยืน ซึ่งเราอาจเรียกเศรษฐกิจพอเพียงในชื่ออื่น ๆ เช่น

- เศรษฐกิจพื้นฐาน
- เศรษฐกิจสมดุล

- เศรษฐกิจบูรณาการ

- เศรษฐกิจศีลธรรม

และนี่แหละ คือเศรษฐกิจทางสายกลาง หรือเศรษฐกิจแบบ มัชฌิมาปฏิปทา เพราะเชื่อมโยงทุกเรื่องเข้าด้วยกัน ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง อาจมองได้เป็น 2 ด้าน คือ มองอย่างวัตถุนิยม และ มองแบบจิตวิสัยมองอย่างวัตถุนิยม มองภายนอก คือ ต้องมีกินมีใช้ มีปัจจัยสี่เพียงพอ ที่เราพูดว่า พอสมควรกับอัตภาพ ซึ่งใกล้เคียงกับคำว่าพึ่งตนเอง ได้ในทุกเศรษฐกิจส่วนความหมายด้านจิต วิสัย หรือด้านจิตใจภายใน คือ คนจะมีความรู้สึกเพียงพอไม่เท่ากัน บางคนมีเป็นล้านก็ไม่พอ บางคนมีนิดเดียวก็พอ เป็นการเพียงพอทางจิต

ดังนั้น คำว่า เศรษฐกิจพอเพียง โดยนัย คือวิถีชีวิตที่พอเพียง และสมดุล ระหว่างคนกับคน และคนกับสิ่งแวดล้อม ทั้งทางกายภาพและจิตภาพ โดยมีมิติผูกพันในส่วนของ บุคคล พอเพียงทางเศรษฐกิจ คือพอกินพอใจ อย่างมั่นคง และพอเพียงทางจิตพิสัยทั้งอุดมการณ์ โลกทัศน์ ค่านิยมและต่อสังคมมิติ ในส่วนของสังคม คือ พื้นฐานทางสังคมที่พอเพียงสมดุล เข้มแข็ง ของชุมชน ทั้งทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การบูรณาการและวัฒนธรรม

2) หลักพิจารณาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน ในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้น จากภัยและวิกฤตเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนาคุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

ค่านิยม ความพอเพียง จะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

- ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

- ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

- การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ในอนาคตทั้งใกล้และไกล

เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

-เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และมีความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

-เงื่อนไขที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

แนวทางปฏิบัติ / ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี ดังนั้น คำว่า เศรษฐกิจพอเพียง โดยนัยคือวิถีชีวิตที่พอเพียง และสมดุลระหว่างคนกับคน และคนกับสิ่งแวดล้อม ทั้งทางกายภาพและจิตภาพ โดยมีตีผูกพันในส่วนของบุคคล พอเพียงทางเศรษฐกิจ คือพอกินพอใจ อย่างมั่นคง และพอเพียงทางจิตพิสัยทั้งอุดมการณ์ โลกทัศน์ ค่านิยมและต่อสังคมมิติ ในส่วนของสังคม คือพื้นฐานทางสังคมที่พอเพียงสมดุลเข้มแข็ง ของชุมชน ทั้งทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การบูรณาการ และวัฒนธรรม

3) การปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การปรับเปลี่ยนของสังคมไทย

ปรากฏการณ์ทางสังคม เป็นเรื่องที่ซับซ้อนและเชื่อมโยงกันในหลาย ๆ มิติ การจะบูรณาการ มโนทัศน์ต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์สังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อวิเคราะห์ถึงโครงสร้างวัฒนธรรมซึ่งเป็นวิถีชีวิตทั้งหมดของมนุษย์ จึงจำเป็นต้องพิจารณา 3 องค์ประกอบไปพร้อมกัน คือ

3.1) ระบบการผลิตหรือระบบการทำมาหากิน การต่อสู้เพื่อให้ชีวิตอยู่รอดของมนุษย์ทำให้เกิดระบบการผลิต เกิดการคิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยีต่างๆซึ่งในสังคมดั้งเดิมของมนุษย์อาศัยพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก ทำให้คนรู้จักจัดการระบบความสัมพันธ์กับธรรมชาติโดยสร้างความเชื่อต่างๆขึ้นจนทำให้เกิดเป็นระบบคุณค่า เกิดการนับถือศาสนาและพิธีกรรมต่าง ๆ นอกจากนั้นการที่มนุษย์ได้อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม จึงจำเป็นต้องจัดระบบความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันนี้ให้เหมาะสม ทำให้เกิดจารีตประเพณี ระบบกฎเกณฑ์ และพิธีกรรมต่างๆเป็นแนวทางและบรรทัดฐานให้สมาชิกของชุมชนทั้งรุ่นปัจจุบันและรุ่นต่อไปได้ถือปฏิบัติ ระบบกฎเกณฑ์และประเพณีต่างๆจะถูกถ่ายทอดโดยมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้บางส่วนที่ไม่เหมาะสมกับสภาพสิ่งแวดล้อมใหม่ ต้องยกเลิกไปไม่มีถือปฏิบัติกันอีก

3.2) ระบบการอยู่ร่วมสัมพันธ์กัน เช่น ครอบครัว เครือญาติและชุมชน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนแนวคิดดังกล่าว แสดงความเกี่ยวพันและเชื่อมโยงระหว่างระบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ระบบคุณค่าและโลกทัศน์ กับความสัมพันธ์ทางสังคมต่าง ๆ ว่า การเปลี่ยนแปลงประเทศไปสู่ความทันสมัยตามแบบทุนนิยมการค้า ที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจพร้อมๆกับการจัดระเบียบสังคมใหม่ เพื่อให้เอื้อต่อความทันสมัยนั้น แม้ว่าผลที่เกิดขึ้นคือ ความทันสมัยทำให้คุณภาพชีวิตส่วนหนึ่งของคนดีขึ้น แต่ในขณะเดียวกันในอีกด้านหนึ่งกลับพบว่า การพัฒนาด้านวัตถุและการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมแบบใหม่นี้ ได้ทำลายสายสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิมซึ่งเป็นรากฐานของความสุข ความมั่นคง และความเข้มแข็งของชุมชนลง ผลกระทบสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ศักยภาพในการรักษาอำนาจเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง รวมทั้งการรักษาสมดุลภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ และกายกับจิตของมนุษย์ อันเป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่จะทำให้เกิดความพอเพียงต้องถูกกระทบกระเทือน จึงมีผลทำให้แต่ละชุมชนต้องพยายามหาหนทางเพื่อปรับตัวให้สามารถดำรงอยู่ได้ แต่ด้วยความที่แตกต่างกัน อาทิ ลักษณะกายภาพ สภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากรของแต่ละชุมชน ทำให้เกิดการแสวงหาทางออกเพื่อรักษาความพอเพียง ซึ่งเป็นทางรอดของแต่ละชุมชน มีระดับลักษณะและรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป เช่น บางชุมชนรักษาความพอเพียงไว้ด้วยการสร้างระบบความสัมพันธ์ที่ไม่พยายามพึ่งพิงผู้อื่น โดยทำการผลิตเพื่อผู้บริโภคของตนเอง และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้มากที่สุด ไม่เน้นการผลิตแบบการค้า หรือหากจะต้องมีบ้างก็สามารถสร้างระบบการจัดการที่เอื้อให้เกิดการบูรณาการแลกเปลี่ยนสินค้า รวมทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นๆให้ดำรงอยู่ในบริบทเดียวกัน หรือในบางชุมชนก็เลือกวิธีการอยู่รอด โดยการผนวกตนเองเข้าไปกับระบบเศรษฐกิจทุนนิยมการค้า ด้วยการสร้างกระบวนการจัดระเบียบสังคมใหม่ ที่เอื้อให้เกิดความเป็นประชาสังคม (Civil Society) เพื่อรักษาความเป็นศักยภาพแห่งความพอเพียงและอำนาจต่อรองกับเศรษฐกิจภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ที่อยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจต่อกัน ซึ่งถือว่าเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ สามารถช่วยให้ชุมชนรวมกลุ่มกันเพื่อการจัดการปัญหาต่างๆ รวมทั้งกำหนดแนวทางการพัฒนาของตนเอง อันเป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจพอเพียง

3.3) ระบบความเชื่อ อันประกอบด้วย ระบบคุณค่าทางวัฒนธรรม ความไว้วางใจทางสังคมนี้เกิดขึ้นได้โดยเงื่อนไขสำคัญ 2 ประการ คือ ประการแรก ด้วยการสร้างบรรทัดฐานแบบพึ่งพาอาศัยกันที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานและกฎเกณฑ์กติกาของความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกันขึ้นมา พร้อมทั้งพัฒนากระบวนการบังคับทางสังคมและการจัดเกลาทางสังคม เพื่อให้บรรทัดฐานดังกล่าวเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางและยั่งยืน ประการที่สอง การสร้างเครือข่ายที่ทำให้บุคคลมา

สัมพันธ์กันในเรื่องเกี่ยวกับชุมชน เช่น การพัฒนาความสัมพันธ์แบบวิสาสะ (Association) และความสัมพันธ์แบบแนวราบ (Cooperation) เพื่อให้สมาชิกได้สร้างนิสัยของความร่วมมือกัน ทำให้สามารถผลึกกำลังกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้ รวมทั้งปลูกฝังให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะและความไว้วางใจกัน จนในที่สุดสามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นชุมชน แบบประชาสังคม (Civic Community) ซึ่งมีศักยภาพตอบสนองความต้องการของตนเองได้เป็นอย่างดี และทำให้สามารถสร้างระบบการจัดการในการรักษาความพอเพียงของตนเองไว้ได้ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนบริบทแวดล้อมไปอย่างไร ทำให้เกิดเป็นคุณค่าทางความเชื่อร่วมกัน จนนำไปสู่ระบบคุณค่าทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ตามมา องค์ประกอบทั้งสามส่วนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในระบบใดระบบหนึ่ง ก็จะส่งผลกระทบต่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในระบบอื่น ๆ ด้วย ซึ่งในที่สุดก็จะทำให้โครงสร้างสังคมหรือวัฒนธรรมทั้งหมดเปลี่ยนแปลงเป็นพลวัต และมีความหลากหลายไม่คงที่

สรุปได้ว่า เงื่อนไขสำคัญของการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยและความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบทุนนิยมการค้า ก็คือศักยภาพของชุมชนในการจัดระเบียบทางสังคมใหม่ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ ระบบคุณค่าและบรรทัดฐานที่ทำให้ชุมชนสามารถสร้างศักยภาพในการปรับตัวอย่างมีอำนาจต่อรองและดำรงความสามารถในการตอบสนองความต้องการของตนเองไว้ได้ ท่ามกลางบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปนั่นเอง

เศรษฐกิจพอเพียงทั้งส่วนบุคคลและสังคม สามารถนำมารวมประสานให้เกิดความเข้มแข็งเป็นรูปธรรมจากการปรับวิถีทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในลักษณะภูมิปัญญาทั้งทางกายภาพด้านวัตถุพิสัยและจิตภาพด้านจิตพิสัยให้เกิดความเหมาะสม เพื่อให้บุคคลและสังคมดำรงอยู่อย่างสันติสุข ตามเอกัตบุคลและสังคมอย่างมั่นคง รวมขึ้นเป็นวัฒนธรรมพอเพียง เป็นชีวิตที่พอเพียง โดยมีแนวคิด ดังนี้

- (1) ชีวิตที่พอเพียง หมายถึงชีวิตที่เพียงพอแล้ว โดยสามารถใช้พลังแห่งความทะเยอทะยานนำพา โดยไม่เกินขีดความสามารถที่จะไปถึง มิฉะนั้นจะพบความหายนะ
- (2) ชีวิตที่พอเพียง ไม่ใช่ชีวิตที่สั้น โดย ไร้ความฝัน แต่คือใฝ่ฝันตามศักยภาพ ไม่ใช่เพื่อฝัน โดยการก้าวไปอย่างมีสติ
- (3) ชีวิตที่พอเพียง จะเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตและวิถีสังคม ให้อยู่อย่างสง่างาม
- (4) ชีวิตที่พอเพียง คือชีวิตที่พอประมาณ มีเหตุมีผล ในการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง การใช้ความรู้อย่างรอบคอบ และมีคุณธรรม ในการดำเนินงานทุกขั้นตอน

(5) ชีวิตที่พอเพียง คือชีวิตที่สำนึกในคุณธรรม จริยธรรม มีความเพียรพยายาม มีสติปัญญา ความรอบรู้และรอบคอบให้ พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ

(6) ชีวิตที่พอเพียง จะไม่ก่อให้เกิดการละเมิด บรรทัดฐานจารีตประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของไทย

(7) ชีวิตที่พอเพียง จะไม่ก่อให้เกิดการเบียดเบียน เอารัดเอาเปรียบต่อกันในสังคม ให้เกิดความเดือดร้อน

(8) ชีวิตที่พอเพียง จะมีความพอเพียงทั้งทางกายกรรม วาจากรรม และมโนกรรม

(9) โลกอุ่นวายเป็นข้อจำกัด เพราะคนไม่มีคตินบนความพอเพียง หากรู้จักพอเพียง จะพบหนทางแห่งความสุขสงบ

จากแนวคิดด้านเศรษฐกิจพอเพียง ดังกล่าว เป็นแนวคิดที่ยึดทางสายกลางหรือความพอดี ในการพึ่งพาตนเอง 2 ระดับ คือ

(1) ระดับบุคคล คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน ความเป็นอยู่อย่างประมาทตนตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญ ไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสระเสรีภาพไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด

(2) ระดับสังคม คือ ความสามารถของชุมชน สังคม ประเทศในการผลิตและบริการ เพื่อให้สังคมอยู่รอดอยู่ได้โดยการพึ่งตนเอง

4) ขอบเขตเศรษฐกิจพอเพียง

ทางสายกลางหรือความพอดีหรือความพอเพียง อันจะนำไปสู่เศรษฐกิจพอเพียงที่ระดับบุคคล และสังคม มีขอบเขตหลักในการปฏิบัติให้สามารถพึ่งตนเองได้ 5 ประการคือ

4.1) ด้านจิตใจ

- (1) มีจิตใจเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้
- (2) มีจิตสำนึกที่ดี
- (3) มีความคิดเชิงสร้างสรรค์แก่ตนเองและสังคม
- (4) มีจิตใจเอื้ออาทร ประนีประนอม
- (5) เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

4.2) ด้านสังคม

- (1) มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

- (2) มีความสามัคคี
- (3) มีความเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง
- (4) มีความเป็นอิสระในการคิดการดำเนินการ

4.3) ด้านเศรษฐกิจ

- (1) ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้
- (2) ยึดหลักพออยู่พอกิน พอใช้
- (3) มีการวางแผนอย่างรอบคอบในด้านการใช้จ่าย
- (4) มีความรู้ความสามารถในการจัดการทรัพย์สินที่มีอยู่
- (5) มีภูมิคุ้มกันในความเสียหาย
- (6) มีแผนสำรองเป็นทางเลือก

4.4) ด้านเทคโนโลยี

- (1) มีภูมิปัญญาพื้นฐานในการแยกแยะสังคมที่ดี ไม่ดี ควรไม่ควร
- (2) รู้จักเลือกใช้สิ่งที่เหมาะสมกับความต้องการ
- (3) รู้จักปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความเป็นจริง
- (4) มีการพัฒนาภูมิปัญญาของตนเองให้ก้าวหน้า

4.5) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- (1) รู้จักใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาด สอดคล้องกับบริบททาง
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (2) พยายามหาวิชาการในการเพิ่มมูลค่าจากภูมิปัญญาที่มีอยู่
- (3) สามารถอยู่ในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข
- (4) รู้จักรักษาพัฒนาและใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม คุ้มค่ากับ
คนหมู่มาก
- (5) ยึดหลักความเข้มแข็งและยั่งยืน

5) จุดมุ่งหมายของระบบเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ มีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

- สามารถพึ่งตนเองได้
- ให้อภัยจากความยากจน
- ให้อภัยพอมีพอกิน และมีสัมมาอาชีพ

- ให้มีชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย
- ให้ยึดถือทางสายกลาง รู้จักพอ พอดี และพอใจ

6) ฐานความคิดการพัฒนาเพื่อความพอเพียง

ฐานความคิด การพัฒนาเพื่อความพอเพียงควรมีหลักการ ดังนี้ยึดแนวพระราชดำริในการพัฒนา เศรษฐกิจพอเพียง” ตามขั้นตอน “ทฤษฎีใหม่”สร้าง “พลังงานทางสังคม” โดยการประสาน “พลังสร้างสรรค์” ของทุกฝ่ายในลักษณะ “พหุภาคี” อาทิ ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ ธุรกิจเอกชน สื่อมวลชน ฯลฯ เพื่อใช้ขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาธุรกิจชุมชนยึด “พื้นที่” เป็นหลัก และใช้ “องค์กรชุมชน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา ส่วนภาคีอื่น ๆ ทำหน้าที่ช่วยกระตุ้นอำนวยความสะดวกส่งเสริม สนับสนุน ใช้ “กิจกรรม” ของชุมชนเป็น “เครื่องมือ” สร้าง “การเรียนรู้” และ “การจัดการ” ร่วมกัน พร้อมทั้งพัฒนา “อาชีพที่หลากหลาย” เพื่อเป็น “ทางเลือก” ของคน ในชุมชน ซึ่งมีความแตกต่างทั้งด้านเพศ วัย การศึกษา ความถนัด ฐานะเศรษฐกิจ ฯลฯ ส่งเสริม “การรวมกลุ่ม” และ “การสร้างเครือข่าย” องค์กรชุมชนเพื่อสร้าง “คุณธรรมจริยธรรม” และ “การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ” อย่างรอบด้าน อาทิ การศึกษา สาธารณสุข การฟื้นฟูวัฒนธรรม การจัดการสิ่งแวดล้อม ฯลฯ วิจัยและพัฒนา “ธุรกิจชุมชนครบวงจร” (ผลิต – แปรรูป – ขาย – บริโภค) โดยให้ความสำคัญต่อ “การมีส่วนร่วม” ของคนในชุมชน และ “ฐานทรัพยากรของท้องถิ่น” ควรเริ่มพัฒนาจากวงจรธุรกิจขนาดเล็กในระดับท้องถิ่น ไปสู่วงจรธุรกิจที่ใหญ่ขึ้นระดับประเทศ และระดับต่างประเทศพัฒนา เศรษฐกิจชุมชนที่มี “ศักยภาพสูง” ของแต่ละเครือข่าย ให้เป็น “ศูนย์การเรียนรู้ธุรกิจชุมชน” ที่มีข้อมูลข่าวสารธุรกิจนั้น ๆ อย่างครบวงจร พร้อมทั้งใช้เป็นสถานที่สำหรับศึกษา คู่มือ และ ฝึกอบรม

7) การประยุกต์ใช้ระบบเศรษฐกิจพอเพียงต่อการดำเนินชีวิต

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตเพื่อนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ สามารถอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขตามอัตภาพ ควรพิจารณาดังนี้ โดยพื้นฐานก็คือ การพึ่งตนเอง เป็นหลักทำอะไรรอบข้างเป็นขั้นเป็นตอน รอบคอบ ระวังระมัดระวังพิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควรการสร้างสามัคคีให้เกิดขึ้น บนพื้นฐานของความสมดุลในแต่ละสัดส่วนแต่ละระดับครอบคลุมทั้งทางด้านจิตใจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงเศรษฐกิจผลกระทบที่เกิดขึ้นและการกลับไปใช้หรือสร้างวาทกรรมแบบใหม่ขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาที่ทางออกสำคัญเพื่อแก้ปัญหาจะต้องเริ่มต้นด้วยการตัดวงจรแห่งการพึ่งพิงที่เกิดจากความไม่เสมอภาคกัน โดยการสร้างอำนาจต่อรองให้เพิ่มขึ้น เพราะตราบเท่าที่สังคมไทยยังคงมีความสัมพันธ์ ในลักษณะการพึ่งพิงอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการพึ่งพิงต่อสังคมโลก หรือการพึ่งพิงของชนบทที่มีต่อภาคสังคมเมือง อำนาจต่อรองจะไม่เกิดขึ้น และยังมีโอกาสเป็นไปได้ น้อย ที่ประชาชนเหล่านี้ จะกำหนดทางเลือกการพัฒนาด้วยตนเอง แม้แต่ประเทศไทย ในภาพรวมก็ตามที่ผ่านมามากการก้าวเข้าสู่สังคมทันสมัย ไปพร้อมกับการปรับตัวในโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีผลทำให้การพึ่งพิงกระจายลงไปสู่ทุกภาคส่วน อาทิทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างแน่นแฟ้น นั่นคือ ประชาชนพึ่งพิงรัฐ ขณะที่รัฐในฐานะสังคมส่วนหนึ่งของโลก ก็จำเป็นต้องพึ่งพิงตลาดเทคโนโลยี องค์กรความรู้ และอิทธิพลของประเทศที่เหนือกว่าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งเหล่านี้คือ คำอธิบายว่า เพราะเหตุใดสังคมไทยซึ่งดูเหมือนว่ามีความทันสมัยอย่างเต็มที่แต่ในขณะเดียวกันก็กลับสูญเสียอำนาจและอิสระในการตัดสินใจกำหนดทางเลือกการพัฒนา สูญเสียอำนาจ ในการดำเนินชีวิต รวมทั้งสูญเสีย ความสามารถในการสนองตอบต่อความต้องการ และการแก้ไขปัญหาของตนเองตลอดเวลาที่ผ่านมา

2.1.6 การวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis)

SWOT เป็นคำย่อมาจากคำว่า Strength, Weaknesses, Opportunities, and Threats โดย Strength คือ จุดแข็ง หมายถึง ความสามารถและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก ซึ่งองค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึงการดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ดี ในขณะที่ Weaknesses คือ จุดอ่อน หมายถึง สถานการณ์ ภายในองค์กรที่เป็นผลและด้อยความสามารถ ซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ไม่ดี Opportunities คือ โอกาส หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ หรือ หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอก ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการขององค์กร และ Threats คือ อุปสรรคหมายถึงปัจจัย และสถานการณ์ภายนอกที่ได้วางการทำงานขององค์กรไม่ให้

บรรลุตฤตอุปสรรค หรือหมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร (นันทิยา หุตานุวัตร, 2546) บางครั้งการจำแนกโอกาส และอุปสรรคเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะทั้งสองสิ่งนี้สามารถเปลี่ยนกลับซึ่งกันและกันเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอาจทำให้สถานการณ์ที่เคยเป็น โอกาสกลับกลายเป็นอุปสรรคได้ และในทางกลับกัน อุปสรรคอาจกลับกลายเป็นโอกาสได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้องค์กรมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ของตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์แวดล้อม

2.1.7 การวิเคราะห์ระบบงาน

คำว่า วิเคราะห์ มาจากคำว่า พิเคราะห์ ซึ่งเป็นการเปลี่ยน พ เป็น ว ในภาษาไทยซึ่งแปลความหมายได้ว่า การพินิจพิเคราะห์ การพิจารณา การใคร่ครวญ การไต่สวนความ หรือเรื่องราว ส่วนในภาษาอังกฤษก็ได้ให้ความหมายใกล้เคียงกันคือ Determine, Examine และ Investigate ซึ่งคำว่าวิเคราะห์นี้สามารถนำไปใช้กับวิชาการต่างๆ ได้มากมาย เช่น การวิเคราะห์โครงสร้าง การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ การวิเคราะห์เชิงปริมาณ การวิเคราะห์ปัญหา เป็นต้น

คำว่า “วิเคราะห์” ที่ใช้กับการวิเคราะห์ระบบนั้น ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Analysis” ซึ่งแปลว่า การแยกสิ่งประกอบกันออกเป็นส่วนๆ เช่น การแยกระบบใหญ่ออกเป็น ส่วนย่อย ๆ คือ เป็นการแยกปัญหาออกเป็นส่วนๆ เพื่อสะดวกในการพิจารณาหรือตัดสินใจ จากความหมายของคำว่าวิเคราะห์ดังกล่าวนี้ จะเห็นว่าการวิเคราะห์ระบบงานไม่ใช่เรื่องที่ยุ่งยากหรือเรื่องที่สลับซับซ้อนแต่ประการใด

การพิจารณาใคร่ครวญในปัญหาต่างๆ ของคนเรานั้น มีวิธีการใหญ่ ๆ อยู่ด้วยกัน 2 วิธี คือ

1) วิธีธรรมชาติ (Natural Determination) เป็นวิธีที่คนส่วนมากใช้กันเป็นปกติ ธรรมชาติโดยอาศัยประสบการณ์และสามัญสำนึกของแต่ละบุคคลเป็นหลัก คนที่มีวิจรรย์ญาณสูง ๆ อาจจะพิจารณาตัดสินใจในปัญหาต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วไม่แพ้นักวิชาการทางด้านวิเคราะห์ระ อย่างไรก็ตามการพิจารณาใคร่ครวญและตัดสินใจด้วยวิธีการนี้โอกาสที่จะผิดพลาดย่อมมีสูง ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดการสูญเสียแก่ธุรกิจเป็นอย่างมากเช่นเดียวกัน ดังนั้น ถ้าเป็นงานสำคัญๆ ทางธุรกิจแล้วไม่ควรใช้วิธีนี้เป็นอย่างยิ่ง

2) วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Methodology Determination หรือ System Analysis) เป็นวิธีการพิจารณาใคร่ครวญและตัดสินใจโดยอาศัยระบบทางวิทยาศาสตร์ เช่น สถิติ และการคำนวณ เป็นต้น วิธีนี้เป็นวิธีที่ใช้หลักวิชาการแขนงต่างๆ ที่จะใช้ในการวิเคราะห์และออกแบบระบบงาน จึงได้มีการจัดให้สอนในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ขึ้น

นอกจากนี้ยังมีคำที่ใกล้เคียงกันหรือคล้ายคลึงกันกับคำว่า “วิเคราะห์” ที่ควรจะทำความเข้าใจเพื่อป้องกันการสับสนในการใช้ เช่น คำว่า การวิจัย การค้นคว้า การค้นคิด เป็นต้น ซึ่งความจริงแล้วการวิเคราะห์กับการวิจัยเป็นคนละเรื่อง คนละความมุ่งหมายกัน แต่มีความใกล้เคียงกันมาก การวิจัยนั้นมุ่งในการค้นหาข้อเท็จจริง หรือความถูกต้องที่สุดของปัญหา เช่น การวิจัยภาวะของผู้มีรายได้น้อย คือ การค้นสภาพของผู้มีรายได้น้อย เป็นการหาสาเหตุว่า เป็นเพราะอะไรที่ทำให้คนเหล่านี้มีรายได้น้อย และเขาเหล่านี้มีความเป็นอยู่กันอย่างไร มีความเดือดร้อนในเรื่องอะไรบ้าง เหล่านี้เป็นต้น ส่วนการวิเคราะห์นั้นจะเป็นการมุ่งหาสาเหตุเพื่อทำการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นให้ดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุดเท่าที่จะทำได้ การแก้ปัญหาที่ได้จากการวิเคราะห์ระบบนั้นอาจไม่ใช่ทางที่ถูกต้องที่สุด แต่เป็นทางที่ดีที่สุดที่ควรจะกระทำเท่านั้น ทั้งนี้เพราะการแก้ไขปัญหานั้นนักวิเคราะห์ระบบเป็นการประนีประนอมกับบุคคลในหลาย ๆ ฝ่ายที่จะต้องทำงานร่วมกันเพื่อให้การทำงานของระบบมีประสิทธิภาพสูงสุดนั่นเอง

การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) หมายถึง วิธีการวิเคราะห์ระบบใดระบบหนึ่ง โดยมีการคาดหมายและจุดมุ่งหมายที่จะมีการปรับปรุงและแก้ไขระบบนั้น การวิเคราะห์นั้นจะต้องทำการแยกแยะปัญหาออกมาให้ได้ แล้วกำหนดปัญหาเป็นหัวข้อเพื่อทำการศึกษา และหาวิธีแก้ไขในที่สุด

การวิเคราะห์และออกแบบระบบ (System Analysis and Design) หมายถึง วิธีการที่ใช้ในการสร้างระบบสารสนเทศขึ้นมาใหม่ในธุรกิจใดธุรกิจหนึ่ง หรือในระบบย่อยของธุรกิจ นอกจากการสร้างระบบสารสนเทศใหม่แล้วการวิเคราะห์ระบบช่วยในการแก้ไขระบบสารสนเทศเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นด้วยก็ได้ การวิเคราะห์ระบบ คือ การหาความต้องการ (Requirements) ของระบบสารสนเทศว่าคืออะไร หรือต้องการเพิ่มเติมอะไรเข้ามาในระบบ (สุณิษา เข้มกลิ่นหอม, มปป.)

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556) เรื่อง "ยุทธพงศ์" เร่งพัฒนาเกษตรกรสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ พร้อมจัดกิจกรรมสร้างความรู้ความเข้าใจการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานตามความต้องการของผู้บริโภค สามารถสรุปได้ดังนี้ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติฉบับล่าสุด ปี 2556-2559 กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า "ไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตการค้า และการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ในระดับภูมิภาคอาเซียน" เกษตรอินทรีย์เป็นกระบวนการผลิตที่ใช้หลักความสมดุลตามธรรมชาติ มีการบริหารจัดการระบบการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดผลผลิตที่ปลอดภัยต่อสุขภาพของทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม

ทั้งยังเพิ่มรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตที่มีคุณภาพแก่ผู้บริโภคภายในประเทศและการผลิตเพื่อการส่งออก โดยแนวโน้มในเรื่องการส่งออกผลผลิตเกษตรอินทรีย์ก็มีทิศทางที่ดีขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ประเทศต่าง ๆ เช่น อเมริกา ญี่ปุ่น แคนาดา ออสเตรเลีย และประเทศอื่น ๆ กว่า 100 ประเทศ มีความต้องการผลผลิตเกษตรอินทรีย์เพื่อการบริโภคเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ ประเทศไทยยังเป็นประเทศผู้ผลิตสินค้าเกษตร และนโยบายรัฐบาลให้ภาคเกษตรเป็นครัวของโลก ประกอบกับดินฟ้าอากาศเอื้ออำนวยต่อการทำเกษตรกรรม ประเทศไทยจึงมีศักยภาพในการเป็นผู้ผลิต อย่างไรก็ตาม การเปิดเสรีการค้าอาเซียนในปี 2558 นี้ เกษตรกรไทยจะได้รับผลกระทบมากที่สุด เพราะอาชีพเกษตรกรรมคืออาชีพหลักของผู้คนส่วนใหญ่ในอาเซียน ดังนั้น ภาคเกษตรกรรม จะเกิดการแข่งขันรุนแรงในเรื่องของราคาและต้นทุนการผลิตที่ต้องถูกลง ดังนั้น หากเกษตรกรไทยยังคงต้องพึ่งพาสารเคมี มีแนวโน้มว่าจะไม่มีตลาดรองรับสินค้าป้อนเป็นเวลานาน ทางออกของเกษตรกรไทยทางหนึ่ง คือ การลดต้นทุนการผลิต และผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพและมีมาตรฐาน โดยการหันมาผลิตสินค้าในระบบปลอดภัยจากสารพิษ (มาตรฐาน GAP) หรือ หากเกษตรกรมีความพร้อม และมีศักยภาพให้ทำการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐาน ทั้งมาตรฐานระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับสากล และควรเน้นการผลิตสินค้าตามความต้องการของตลาดหรือลูกค้า คือเป็นอาหารปลอดภัย อาหารในระบบเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรธรรมชาติ เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าทางการเกษตร

กาญจนา สุระ (2556) ศึกษาเพื่อวิเคราะห์และประเมินให้ได้ต้นแบบการพัฒนาท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมของท้องถิ่นประจำจังหวัดเชียงใหม่ในปีที่ 3 นักวิจัยมีแผนการวิจัย คือ สังเคราะห์องค์ความรู้จากการพัฒนาต้นแบบการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อจัดการการเรียนรู้ในการขยายต้นแบบการพัฒนา ด้านสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นสู่ 7 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ผลการวิจัย สามารถสรุปได้ดังนี้ 1) วิธีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของต้นแบบการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจและสังคมท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจและสังคมของต้นแบบการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจและสังคมจะมีการนำเอาหลักหลักของคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาใช้กับการดำเนินงานเพื่อพัฒนา ด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น โดยคุณธรรมที่สำคัญของ อปท. ได้นำมาใช้ในการดำเนินงานเพื่อการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น คือคุณธรรมในด้านความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยการนำเอาคุณธรรมเหล่านี้ สอดแทรกเข้าไปดำเนินงานทุกขั้นตอน ประชาชนในชุมชนมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงานเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างแท้จริง ทำการดำเนินงานต่าง ๆ อย่างจริงจัง ไม่ทำไปโดยขาดความรับผิดชอบแต่

ตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นให้ตนเองและบุคคลอื่นอยู่ในท้องถิ่นได้อย่างมีความสุข 2) แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรเพื่อยกระดับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นด้วยคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะเกิดขึ้นได้นั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคล 2 ฝ่าย ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น คือ ฝ่ายภาคบริหารและฝ่ายภาคประชาชน โดยฝ่ายบริหารของ อปท. จะต้องยึดหลักการบริหารจัดการองค์กรโดยนำเอาหลักคุณธรรมเข้ามาใช้การทำงานทุกขั้นตอน โดยเริ่มจากตัวผู้บริหารจะต้องมีคุณธรรมประจำใจ ได้แก่ การมีความซื่อสัตย์ มีความยุติธรรม อดทนและมีความขยันหมั่นเพียร ใช้นโยบายเชิงรุกในการบริหารจัดการองค์กร กล่าวคือมีการเตรียมตัวที่จะรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ที่จะมากระทบกับการดำเนินงานขององค์กร ขณะเดียวกันก็มีความไม่ประมาทโดยหาวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหากับการดำเนินงานภายในองค์กร การทำงานเน้นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ในส่วนของภาคประชาชนก็ยึดหลักการทำงานโดยนำเอาหลักคุณธรรมมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การทำงานยึดหลักตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ขณะเดียวกันก็ไม่ละเว้นที่จะให้ความร่วมมือและช่วยเหลือกันในการทำงานเพื่อท้องถิ่น ขณะเดียวกันควรมีการเสาะแสวงหาและสร้างพันธมิตรใหม่กับบุคคล หน่วยงาน องค์กรอื่น เพื่อทำให้ตนเองอยู่รอดและมีชีวิตที่มีความสุขในสังคม จากการศึกษา ได้บทสรุปเกี่ยวกับวิธีการในการพัฒนาต้นแบบการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จ.เชียงใหม่ โดยความสำเร็จของการพัฒนาด้านสังคมของท้องถิ่นจะเกิดขึ้นได้จำเป็นที่ อปท. ควรมีการบริหารจัดการโดยอาศัยคุณธรรมและจริยธรรมเป็นตัวนำและกำกับการทำงานเพราะหาก อปท. ยึดมั่นในหลักของการทำงานที่มีคุณธรรมและจริยธรรมแล้วย่อมทำให้เกิดการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน ขณะเดียวกันการสร้างที่อยู่ดีมีสุขทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญซึ่งทำให้ชุมชนมีความอยู่ดีมีสุข ซึ่งทางนักวิจัยได้ทำการ focus group และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับตัวแทนของชุมชนเกี่ยวกับสิ่งที่สร้างความอยู่ดีมีสุขทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับคนในชุมชน โดยคำตอบที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

กาญจนา สุระ (2555) ศึกษาเพื่อวิเคราะห์และประเมินให้ได้ต้นแบบการพัฒนาท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมของท้องถิ่นประจำจังหวัดเชียงใหม่ในปีที่ 2 (พ.ศ.2555) โดยขยายการประเมินต้นแบบการพัฒนาให้ครอบคลุมตามประเด็นของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นอันประกอบไปด้วย การพัฒนาด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และอนามัยสิ่งแวดล้อม โดยการประยุกต์ใช้คุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการองค์กรซึ่งส่งผลต่อความอยู่ดีมีสุขของท้องถิ่น จ.เชียงใหม่ โดยนักวิจัยได้นำเอาคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาใช้ในการประเมินการบริหารจัดการองค์กรของท้องถิ่นเพราะเป็นคุณธรรม

ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนเมื่อเปรียบเทียบกับหลักของธรรมาภิบาลที่เป็นแนวทางที่สามารถพัฒนาได้ จากภายนอกเท่านั้น แต่คุณธรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นเรื่องของคุณภาพจากภายในของผู้บริหาร ซึ่งอยู่ในมิติที่ลึกกว่าการบริหารจัดการที่ดี ด้วยเหตุนี้ถึงแม้จะมีหลักการบริหารจัดการที่ดีกำกับแล้วยังต้องมีคุณธรรมของเศรษฐกิจพอเพียงกำกับร่วมด้วยอันจะทำให้การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปได้อย่างยั่งยืน

กาญจนา สุระ (2554) ศึกษาเพื่อวิเคราะห์และประเมินให้ได้ต้นแบบการพัฒนาท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมของท้องถิ่นประจำจังหวัดเชียงใหม่ โดยอาศัยการประเมินเชิงระบบซึ่งประกอบด้วย การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลสัมฤทธิ์ การพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ผลการวิจัยพบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของ จ.เชียงใหม่ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยนำเข้าในส่วนของกาใช้งบประมาณในการพัฒนาด้านสังคมเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ การพัฒนาทางด้านการเมืองและด้านเศรษฐกิจ ส่วนปัจจัยทางด้านกระบวนการพัฒนานั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง โดยการนำเอาคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงาน ซึ่งพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้นำเอาคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานในระดับมากแล้วก็จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้น พัฒนาในระดับมากที่สุดเช่นกัน เพื่อให้เกิดการต่อยอดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่

กาญจนา สุระ (2551) การจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของภาคชนบทและชุมชนเมืองจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้และหาแนวทางเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ วิธีการศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(PAR) และการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) กับกลุ่มเป้าหมายคือ องค์กรบริหารส่วนตำบลจำนวน 42 ตำบล 18 อำเภอ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น 4 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว ด้านสังคม ด้านการศึกษาและด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยพบว่าแนวทางในการเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นในแต่ละด้านได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว ควรจัดการเรียนรู้ในการสร้างแผนธุรกิจ แผนประชาสัมพันธ์สินค้า แผนการตลาด และแผนพัฒนาบุคคลด้านธุรกิจชุมชน ส่วนด้านสังคมและวัฒนธรรม ควรจะจัดการเรียนรู้ในการประชาคมแบบมีส่วนร่วมในการสร้างความสงบสุขในชุมชน การสร้าง

ศักยภาพความเข้มแข็งของผู้นำชุมชนทั้งกายและใจ คุณธรรมและจริยธรรมให้เพิ่มขึ้น ในด้านการศึกษานั้น ควรจะจัดการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาจิตวิทยารวมถึงการสร้างเขาวน้อารมณ์ (EQ) ในเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น ส่วนด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมนั้น ควรจะจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศวิทยา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงสุขอนามัยของชุมชนให้สะอาด ปลอดภัย ซึ่งแนวทางการจัดการเรียนรู้ทั้งสี่ด้านนี้ จะช่วยเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนให้มีศักยภาพที่เพิ่มขึ้นในการที่จะต่อยอดสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นต่อไป

ดังนั้นเพื่อที่จะยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงใหม่ การจัดการเรียนรู้ในการเพิ่มศักยภาพให้กับทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนนั้นๆ จึงเป็นแบบอย่างที่ชุมชนต้องเรียนรู้ร่วมกันในท้องถิ่นของตนเองและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับชุมชนกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนให้เกิดการพัฒนาแบบองค์รวมเชิงบูรณาการ อันจะเป็นการเพิ่มโอกาสการพัฒนาชุมชนของตนเองให้ยั่งยืนสืบไป

จจิรา อิ่มอารมณ์ ,ยุทธนา พิมลศิริผล และ ทศติยาภรณ์ จิตตะปาโล (2557) เรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่มข้าวกล้องอินทรีย์หักและการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์เกษตรอินทรีย์เชียงใหม่จำกัด วัตถุประสงค์เพื่อ 1. วิเคราะห์ศักยภาพชุมชนโดยเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์เกษตรอินทรีย์เชียงใหม่จำกัด 2. พัฒนาขนมขบเคี้ยวจากข้าวกล้องอินทรีย์หักที่เหมาะสมกับศักยภาพของกลุ่มสมาชิกสหกรณ์ฯและเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มและ 3. ศึกษาการยอมรับของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์ขนมขบเคี้ยวจากข้าวกล้องอินทรีย์หักของสมาชิกสหกรณ์เกษตรอินทรีย์เชียงใหม่จำกัดกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาได้แก่สมาชิกสหกรณ์เกษตรอินทรีย์จังหวัดเชียงใหม่จากกลุ่มบ้านดอนเจียงและกลุ่มดอกคำจำนวน 16 รายและผู้บริโภคทั่วไปในอำเภอเมืองเชียงใหม่จำนวน 200 รายวิธีการวิจัยที่ใช้ได้แก่การวิจัยเชิงคุณภาพการพัฒนาทดลองการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและการวิจัยเชิงปริมาณผลการวิจัยพบว่าสมาชิกสหกรณ์ทั้งสองกลุ่มมีศักยภาพใกล้เคียงกันในเรื่องความเป็นผู้นำของหัวหน้ากลุ่มความพร้อมของปัจจัยการผลิตและความร่วมมือของสมาชิกกลุ่มรวมถึงความร่วมมือระหว่างกลุ่มสมาชิกที่มีอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอและการมีเป้าหมายเดียวกันนำมาซึ่งข้อสรุปที่จะสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ข้าวกล้องอินทรีย์หักร่วมกันโดยการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ข้าวตั้งหน้าหมูหยองทั้งนี้การพัฒนาสูตรข้าวตั้งหน้าหมูหยองพบว่าอัตราส่วนการใช้ข้าวกล้องหอมนิลหักและข้าวกล้องหอมมะลิแดงหักที่แตกต่างกันไม่มีผลทำให้คุณภาพทางประสาทสัมผัสแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($P>0.05$) ข้าวตั้งหน้าหมูหยองที่พัฒนาได้มีปริมาณคาร์โบไฮเดรต โปรตีนเท่ากับร้อยละ 72.22, 10.54 และ 8.51 ตามลำดับและให้พลังงาน 417.78 กิโลแคลอรีต่อ 100 กรัมซึ่งมีคุณภาพความปลอดภัยเป็นไปตามข้อกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

ผู้บริโภคร้อยละ 94 ให้การยอมรับผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาได้โดยมีคะแนนความชอบโดยรวมเท่ากับ 6.9 จากคะแนนเต็ม 9 ซึ่งหมายความว่าผู้บริโภคชอบเล็กน้อยถึงชอบปานกลางสามารถเก็บรักษาได้เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ ผู้บริโภคให้ความสำคัญในด้านความเหมาะสมของราคาต่อคุณภาพและปริมาณมากที่สุดเท่ากับ 8.6 ที่ระดับราคาขายปลีก 35 บาทต่อถุงซึ่งมี 10 ชิ้น รองลงมาคือความน่าเชื่อถือทางด้านมาตรฐานผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ได้คะแนนเท่ากับ 7.5 โดยผู้บริโภคร้อยละ 96 มีแนวโน้มจะซื้อผลิตภัณฑ์ข้าวตั้งหน้าหมูของสุดท้ายคือสมาชิกสหกรณ์ทั้งสองกลุ่มเห็นว่าการมีส่วนร่วมในงานวิจัยนี้ได้ประโยชน์ทั้งในแง่ของการเรียนรู้การได้โอกาสที่จะพัฒนาศักยภาพของกลุ่มสมาชิกให้สูงขึ้นและมีรายได้มากขึ้น โดยวิธีการสร้างมูลค่าเพิ่ม

ฐานเศรษฐกิจ (2556) เรื่อง ดันเกษตรอินทรีย์ฮับอาเซียน ไทยชิงแซร์ตลาดโลก 1.8 ล้านล. กล่าวหาปัญหาหลักของไทยคือ ยังมีพื้นที่ปลูกเกษตรอินทรีย์น้อยมากเมื่อเทียบกับพื้นที่เกษตรอินทรีย์ทั่วโลก ที่มีถึง 231 ล้านไร่ ในขณะที่ไทยมีพื้นที่เกษตรอินทรีย์เพียง 2 แสนไร่เท่านั้นซึ่งถือว่าน้อยมาก โดยมีเกษตรกรที่ปลูกพืชเกษตรอินทรีย์เพียง 7.4 พันราย มูลค่าส่งออกในปีที่ผ่านมาประมาณ 135 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (ราว 4.05 พันล้านบาท) จากมูลค่าตลาดรวมของโลก 6.28 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือราว 1.8 ล้านล้านบาทต่อปี หากเทียบกับออสเตรเลียมีมากที่สุดถึง 75 ล้านไร่ รองลงมา อาร์เจนตินา 26 ล้านไร่ และสหรัฐอเมริกา 11 ล้านไร่ สาเหตุที่พื้นที่ปลูกพืชเกษตรอินทรีย์หรือออร์แกนิกของไทยยังมีน้อย ส่วนหนึ่งมาจากกระบวนการในการผลิตและการรับรองจากหน่วยงานรัฐที่เข้มงวด ทำให้เกษตรกรเห็นว่าขั้นตอนยุ่งยากจึงไม่ค่อยหันมาสนใจทำเกษตรอินทรีย์มากนัก อีกทั้งผลผลิตที่ได้อาจลดลงในช่วงแรกของการทำเกษตรอินทรีย์เพราะต้องปรับพื้นที่ปลูกใหม่ทั้งหมด ซึ่งจากนี้ไปหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องขยายพื้นที่เกษตรอินทรีย์ให้มากขึ้น "ตลาดส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่สำคัญของไทยในปัจจุบัน ได้แก่ สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย และสิงคโปร์ โดยสินค้าส่วนใหญ่จะเป็นข้าวกล้องบรรจุกระป๋อง ผลไม้แปรรูป น้ำมะพร้าว และมะพร้าวแปรรูปต่าง ๆ เช่น เนื้อมะพร้าว กะทิ ข้าวโพด ผักอ่อนหน่อไม้ฝรั่ง เครื่องเทศ ชา กาแฟ ผลไม้แช่แข็ง เป็นต้น" องค์กรที่อุปสรรคในการพัฒนาตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยคือ การผลิตในประเทศที่ไม่หลากหลาย เกษตรกรผู้ประกอบการ ผู้บริโภคขาดความรู้ความเข้าใจ ไม่มีกฎหมายเฉพาะบังคับ การมีตรารับรองหลายแบบทำให้ผู้บริโภคสับสน และมาตรฐานของประเทศ (ออร์แกนิก ไทยแลนด์) ยังไม่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล ส่วนแผนการเสริมตลาดอินทรีย์ในปีนี้เป็น การเร่งพัฒนาตลาดทั้งในและต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการเปิดตลาดในทุกภูมิภาค การเชื่อมโยงตลาดอาเซียน การพัฒนาผู้ประกอบการ เช่น การจัดอบรมศึกษาดูงานทั้งในและต่างประเทศ การพัฒนาสินค้า

ณัฐดนัย ใหม่ซ้อน (2555) บทความเรื่อง พม่า-ลาว จ่อแข่งหน้าไทยฐานผลิตเกษตรอินทรีย์อาเซียน มีรายละเอียดดังนี้ สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ จัดงาน “Organic and Natural ASEAN Expo 2012” ณ อาคาร 3 ศูนย์แสดงสินค้าอิมแพ็ค เมืองทองธานี โดยในเวทีสัมมนา “โอกาสและแนวโน้มตลาดเกษตรอินทรีย์ในตลาดโลก” Dr.John Thogerser Aarhus University, Denmark กล่าวว่า เกษตรอินทรีย์เกิดขึ้นในทวีปยุโรปตั้งแต่ปี 1920 เป็นต้นมา จนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องแพร่หลายไปทั่วโลก เพราะประชาชนส่วนใหญ่เริ่มหันมาใส่ใจสุขภาพมากขึ้น แม้จะมีบางช่วงที่การพัฒนาหยุดชะงักเนื่องจากปัญหาการเมืองและเศรษฐกิจที่ ต้องอาศัยปัจจัยในการควบคุมการผลิตและส่งออกผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ ด้านการกระจายตลาดเกษตรอินทรีย์ในตลาดโลกนั้น ส่วนใหญ่จะอยู่แถบทวีปยุโรปและอเมริกาเหนือถึง ร้อยละ 96 มีสัดส่วนประเทศละ 50:50 ส่วนทวีปเอเชียมีเพียง ร้อยละ 2 เท่านั้นที่เป็นแหล่งผลิต โดยส่วนใหญ่อยู่ในประเทศจีน ญี่ปุ่นและอินเดีย ซึ่งต้องพึ่งพาดตลาดแถบยุโรปในการส่งออกสินค้าเป็นหลัก Dr.John กล่าวต่อว่า สาเหตุหลักที่ประเทศแถบเอเชียไม่มีการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์จริงจังเหมือน ชาติตะวันตกนั้น เพราะยังขาดความมั่นใจในสินค้าที่วางขายเคลื่อนในศูนย์การค้าเมื่อเทียบกับ ราคาแล้ว บางรายเห็นว่าไม่คุ้มค่าสำหรับการซื้อหามาบริโภค ดังนั้นผู้ผลิตจำเป็นต้องสร้างแบรนด์ทางการตลาดให้มีคุณภาพมากกว่าสินค้าทั่วไป และสร้างความหลากหลายให้เกิดขึ้นในผลิตภัณฑ์ สำหรับการเติบโตด้านเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยอยู่ในระดับอ่อน เพราะมีพื้นที่ในการผลิตเกษตรอินทรีย์เพียง ร้อยละ 0.6 ของพื้นที่ทั้งหมดเมื่อเทียบกับการผลิตด้านอื่น แม้จะมีผลผลิตจำพวกข้าวและผักสดที่แข็งแกร่งก็ตาม ฉะนั้นเสนอให้ไทยแปรรูปสินค้าให้หลากหลาย ขับเคลื่อนหน่วยงานวัดมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ตรวจสอบคุณภาพสินค้าให้ทัดเทียมนานาชาติมากขึ้น นอกจากนี้ต้องศึกษาวิเคราะห์ตลาดให้ลึกซึ้งด้วย ด้านดร.ไพจิตร วิบูลย์ธนสาร อัครราชทูต (ฝ่ายการพาณิชย์) กรุงปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน กล่าวถึงโอกาสเกษตรอินทรีย์ของอาเซียนและจีนว่า ประเทศจีนใช้ระยะเวลาในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ปลายทศวรรษ 1980 ซึ่งล่าช้ากว่าประเทศอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกและอาเซียน แม้จะมีกระแสด้านลบเกี่ยวกับมาตรฐานสินค้าที่ไร้คุณภาพอย่างต่อเนื่อง เช่น ไข่ปลอม ข้าวปลอม หรือที่ดินตระหนกมากคือสินค้าอาหารปนเปื้อนด้วยเมลามีนในผลิตภัณฑ์นม ซึ่งส่งผลให้เด็กเสียชีวิตมากมาย สุดท้ายรัฐบาลจีนจึงผลักดันศูนย์พัฒนาอาหารออร์แกนิกส์แห่งชาติ เพื่อรับรองและพัฒนาสินค้าออร์แกนิกส์เป็นการเฉพาะ ปัจจุบันตลาดออร์แกนิกส์ของจีนเติบโตร้อยละ 20 ต่อปี หรือราว 3,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สินค้าส่งออกส่วนใหญ่จำพวกชา โสม และสินค้าแปรรูปทั่วไป โดยตลาดในประเทศมักวางจำหน่ายในซูเปอร์มาเก็ตอย่างเจนนี ลั๊วส์, โอลี มาเก็ดเพลส และไฮเปอร์มาร์เก็ต อย่างคาร์ฟูร์ และเทสโก้ นอกจากนี้ยังมีในร้านจำหน่ายอาหารสุขภาพด้วย อัครราชทูตจีน กล่าวต่อว่า การทำตลาดสินค้าออร์แกนิกส์

ของไทยในจีน ระยะแรกภาครัฐต้องมีบทบาทในการริเริ่มนำผู้ประกอบการออกสำรวจสภาพตลาด จัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาด เข้าร่วมมือกับผู้ประกอบการจีน และต้องหาจุดยืนของตนเองให้ได้ นอกจากนี้รัฐบาลต้องไม่คิดค่าตอบแทน จากยอดขายในระยะสั้นเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ เพราะค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่หมดไปกับการวางรากฐานสินค้าไทยเพื่อประโยชน์ในจีนระยะยาว ทั้งนี้กระทรวงพาณิชย์ต้องขอมลทุนในกิจกรรมทั้งหมดอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะมาตรฐานสินค้า“จะเจาะตลาดจีนได้ต้องเตรียมสินค้าที่ดี ไม่แพง สอดคล้องกับวัฒนธรรมบริโภคชาวจีน เลือกช่องทางเข้าสู่ตลาดที่เหมาะสม โดยเฉพาะซูเปอร์มาเก็ตระดับบน พร้อมเจรจาธุรกิจในงานประชสัมพันธ์สินค้าคุณภาพของไทยและงานแสดงสินค้า ออร์แกนิกส์ของจีน เพื่อหาช่องทางการค้า ที่สำคัญต้องเน้นพัฒนาบรรจุภัณฑ์ด้วย” ดร.ไพจิตรกล่าว ดร.สุนันทา เศรษฐบุญสร้าง นักวิจัยเรื่องความยากจน กล่าวว่า ปัจจุบันประเทศไทยมีการพัฒนาด้านเกษตรอินทรีย์ในทิศทางที่ดี แต่ควรเพิ่มการเรียนรู้ด้านการตรวจสอบคุณภาพสินค้าแก่เกษตรกรรายย่อย พร้อมสร้างฐานข้อมูลผู้ผลิตและสินค้าให้ครบวงจรเพื่ออำนวยความสะดวก ทั้งนี้ยังเสนอให้ไทยจับตามองพื้นที่เกษตรอินทรีย์อย่างลาวและพม่า ที่จะกลายเป็นเป้าหมายแหล่งผลิตสำคัญของอาเซียน เพราะประเทศดังกล่าวยังมีการใช้สารเคมีในดินไม่มากนัก เมื่อเทียบกับไทยและประเทศอื่น นายวิฑูรย์ ปัญญากุล นายกสมการการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย กล่าวถึงการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมเขตเศรษฐกิจอาเซียน (เออีซี) ของเกษตรอินทรีย์ไทยว่า ขณะนี้ประเทศไทย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และมาเลเซีย เป็นประเทศหลักในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของอาเซียน ซึ่งไทย มีข้อได้เปรียบในเรื่องมาตรฐานการตรวจสอบคุณภาพสินค้าที่ได้รับการยอมรับจากนานาชาติ รวมถึงความรู้ด้านการผลิตระบบฟาร์มและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ด้วย โดยมุ่งเน้นที่เกษตรกรรายย่อยให้มีรายได้เป็นหลัก

ดวงกมล บุรณสมภพ (2557) บทความเรื่อง กลยุทธ์ใหม่สำหรับการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย สรุปได้ดังนี้ คณะกรรมการเกษตรอินทรีย์แห่งชาติได้กล่าวถึงกลยุทธ์ใหม่สำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย ซึ่งจะดำเนินการในปี 2014-2016 โดยกลยุทธ์เหล่านี้จะพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์มี 4 กลยุทธ์ที่จะดำเนินการในช่วงระยะเวลาสามปีแรกประกอบด้วย กลยุทธ์ที่ 1 คือ มุ่งเน้นไปที่การให้ความรู้และการจัดการ นวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ ส่วนกลยุทธ์ที่ 2 คือการพัฒนาและเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตกลยุทธ์ที่ 3 คือ เสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการตลาดและมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยและสร้างความเชื่อมั่นในสินค้าเกษตรอินทรีย์ของ เพื่อเพิ่มปริมาณและมูลค่าของสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทยกลยุทธ์ที่ 4 คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดจะได้รับการสนับสนุนให้ทำงานในลักษณะบูรณาการในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย ทั้งนี้

ตลาดโลกสำหรับสินค้าเกษตรอินทรีย์มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว จึงเป็น โอกาสที่ดีของการส่งออก ผลิตภัณฑ์ที่ปลอดภัยของไทยไปยังตลาดต่างประเทศ โดยตลาดที่สำคัญ ได้แก่ ประเทศ สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป สินค้าเกษตรอินทรีย์ที่นิยม คือ ข้าว, กุ้งกุลาดำ, เนื้อ, นม และปลา โดยการควบคุมมาตรฐานของเกษตรอินทรีย์เป็นหนึ่งในงานของสำนักมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติของ ภายใต้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นอกจากนี้ประเทศไทยยังได้ผลักดัน ตลาดส่งออกสินค้าอินทรีย์ของไทยไปสู่ตลาดอาเซียน เพื่อพัฒนาเป็นศูนย์กลางของสินค้าเกษตร แห่งภูมิภาคอาเซียนในปี 2015

ชนสิทธิ์ เหล่าประเสริฐ (2558) บทความเรื่องเล่าสองข้างทาง/ค้นมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ไทย ไตร่ระดับสู่ตลาดโลก สรุปใจความสำคัญได้ดังนี้ กระแสความต้องการบริโภคสินค้าเกษตร และอาหารที่มีความปลอดภัยต่อสุขภาพ และใส่ใจการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ หรือ “ออร์แกนิก” (Organic) ทั้งในประเทศไทยและทั่วโลกเติบโตมากขึ้นและมีมูลค่า การค้าสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะตลาดสหรัฐอเมริกา เยอรมนีอังกฤษ ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น สำหรับสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นในอนาคต ได้แก่ ผลไม้เมืองร้อนทั้งสดและตากแห้ง ผัก สมุนไพร ธัญพืช สินค้าเกษตรแปรรูป และขนมขบเคี้ยว เป็นต้น “มาตรฐานเกษตรอินทรีย์” และ “ระบบการตรวจสอบรับรอง” ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตลาด และผู้บริโภคยอมรับในตัวสินค้าเกษตรอินทรีย์มากขึ้น ดังนั้นประเทศไทยจำเป็นต้องเร่งยกระดับ หรือเทียบเคียงระบบการตรวจสอบรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยให้เทียบเท่าใน ระดับระหว่างประเทศ ซึ่งจะเป็นกลไกช่วยผลักดันสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทย โกลอินเตอร์เพิ่มสูงขึ้น คุณศักดิ์ชัย ศรีบุญเชื้อ เลขาธิการสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) กล่าวว่า ไทยเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มีศักยภาพและมีโอกาสที่จะขยายตลาดทั้งภายใน และต่างประเทศ โดยมีสินค้า 4 กลุ่ม คือ กลุ่มพืชอินทรีย์ ได้แก่ข้าวหอมมะลิข้าวโพดฝักอ่อน หน่อ ไม้ฝรั่ง กระเจี๊ยบเขียว ขิง สมุนไพร เครื่องเทศ ชา กล้วยไข่ กล้วยหอม ลำไย และสับปะรด เป็นต้น กลุ่มสัตว์น้ำอินทรีย์ ได้แก่ กุ้งกุลาดำ ปลาสด กลุ่มปศุสัตว์อินทรีย์ ได้แก่ สุกร ไก่ ไก่ นมอินทรีย์ และกลุ่มอื่น ๆ ได้แก่ น้ำผึ้ง

ปัจจุบันมีสินค้าเกษตรอินทรีย์ 2 ประเภท คือ 1.สินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มาจาก ผู้ผลิตที่ปฏิบัติตามแนวทางของเกษตรอินทรีย์แต่ไม่ได้ขอการรับรองตามมาตรฐาน ส่วนใหญ่เป็น การผลิตเพื่อการบริโภคและจำหน่ายในท้องถิ่น 2.สินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อการค้าในประเทศและ ส่งออก ซึ่งต้องการระบบส่งเสริมตรวจสอบรับรองมาตรฐานตามประเทศผู้นำเข้าหรือบางประเทศ ยอมรับมาตรฐานและเครื่องหมายรับรองของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไทย ปัจจุบันการส่งออก สินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทย บริษัทขนาดใหญ่ยังคงมีบทบาทสำคัญ ซึ่งในทางการค้า หาก

เกษตรกรต้องการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อการส่งออก เกษตรกรต้องผลิตตามมาตรฐานของประเทศคู่ค้า เช่น เกณฑ์มาตรฐานของสหภาพยุโรป (EU) มาตรฐาน NOP ของสหรัฐอเมริกา มาตรฐาน JAS ของญี่ปุ่น และมาตรฐาน IFOAM ของสมาพันธ์เกษตรกรอินทรีย์นานาชาติ เป็นต้น ในส่วนมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ได้กำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศ โดยยึดหลักการที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลแล้ว 7 ฉบับ กับ 1 แนวปฏิบัติหรือคู่มือ เพื่อเป็นแนวทางให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการสามารถผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ได้ตามมาตรฐาน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคและประเทศผู้นำเข้า ซึ่ง ได้แก่ 1.การผลิต แปรรูป แสดงฉลาก และจำหน่ายผลิตผลและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ 2.ปุ๋ยสัตว์อินทรีย์ 3.อาหารสัตว์น้ำอินทรีย์ 4.ข้าวอินทรีย์ 5.พลาสติกอินทรีย์ 6.สิ่งอินทรีย์ 7.การเลี้ยงกุ้งทะเลระบบอินทรีย์ และแนวปฏิบัติในการใช้มาตรฐานสินค้าเกษตร เกษตรอินทรีย์เล่ม 1 : การผลิต แปรรูป แสดงฉลากและจำหน่ายผลิตผลและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ สำหรับสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จะได้รับเครื่องหมายรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร เครื่องหมาย Q สีเขียว ตาม พ.ร.บ. มาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 แต่โดยส่วนใหญ่นิยมใช้เครื่องหมาย “Organic Thailand” ดิคบนบรรจุภัณฑ์หรือติดบนตัวสินค้า เนื่องจากเป็นเครื่องหมายที่ใช้อย่างกว้างขวางมาเป็นเวลานานและง่ายต่อผู้บริโภคในการสังเกตว่าเป็นสินค้าเกษตรอินทรีย์ คุณศักดิ์ชัย กล่าวอีกว่า เพื่อเป็นการยกระดับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของไทยให้เป็นที่ยอมรับของสากล รวมถึงประเทศที่มีศักยภาพด้านการตลาด เกษตรอินทรีย์ มกอช. ได้เร่งจัดทำความเท่าเทียมกันด้านเกษตรอินทรีย์เบื้องต้น มกอช. ได้ยื่นหนังสือต่อคณะกรรมการด้านเกษตรและพัฒนาชนบทแห่งสหภาพยุโรป (DG-AGRI) เพื่อสมัครขึ้นทะเบียนรายชื่อประเทศที่ 3 (Third country list) ทั้งนี้สินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ส่งออกไปยังสหภาพยุโรป มีสินค้า 11 รายการ ได้แก่ ข้าว มังคุด ทุเรียน เงาะ ชา กาแฟ พืชผัก ไข่ หมู กุ้ง และปลา ปัจจุบันอยู่ระหว่างเตรียมความพร้อมรองรับการตรวจประเมินระบบการผลิตและตรวจสอบรับรองสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยจากคณะผู้ตรวจประเมินจาก สหภาพยุโรป ขณะเดียวกัน มกอช.ยังได้เตรียมแผนจัดทำความเท่าเทียมกันด้านการรับรองระบบงานด้านเกษตรอินทรีย์ระหว่างไทย-ญี่ปุ่น ระหว่าง ไทย-จีน และ ระหว่าง ไทย-สหรัฐอเมริกา สำหรับลำดับความสำคัญในการจัดทำความเท่าเทียมฯ นั้น พิจารณาจากปัจจัยหลายด้าน อาทิปริมาณการส่งออกสินค้า เกษตรอินทรีย์และความคืบหน้าในการดำเนินงาน เป็นต้น ซึ่งระบบการตรวจสอบรับรองสินค้าเกษตรของประเทศไทยในปัจจุบันได้รับการยอมรับความเท่าเทียมกันด้านการรับรองระบบงานขอใบชำระรับรองผลิตภัณฑ์จากองค์กร ภูมิภาคแปซิฟิกว่าด้วยการรับรองระบบงาน (Pacific Accreditation Cooperation : PAC) และองค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการรับรอง

ระบบงาน (International Accreditation Forum : IAF) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการจัดทำความเท่าเทียมกับประเทศคู่ค้าได้สะดวกยิ่งขึ้น นอกจากนี้ มกอช. ยังมีส่วนร่วมในการจัดทำมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของอาเซียน (ASEAN Standards for Organic Agriculture : ASOA) โดย พิจารณาจากมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งนำโดยสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ทำหน้าที่พิจารณาจัดทำร่าง รวมทั้งแผนงานและ โครงการที่จะสนับสนุนและส่งเสริมการปฏิบัติงานดังกล่าว สำหรับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของอาเซียนมีขอบข่ายเนื้อหาครอบคลุม ข้อกำหนดวิธีการผลิต พืชอินทรีย์การเก็บเกี่ยวผลิตผลจากธรรมชาติการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว การเก็บรักษาการขนส่งการแปรรูป การบรรจุหีบห่อ การแสดงฉลาก และการกล่าวอ้างการตามสอบและบันทึกข้อมูล รวมถึงข้อกำหนดการอนุญาตให้ใช้สารอื่นที่นอกเหนือจากที่ระบุไว้ในภาคผนวก และรายชื่อสารที่อนุญาตให้ใช้สำหรับการผลิตเกษตรอินทรีย์ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของไทย (มกช. 9000 เล่ม 1) เช่น ระยะเวลาปรับเปลี่ยนเป็นเกษตรอินทรีย์สำหรับพืชล้มลุกอยู่ที่ 12 เดือน และ 18 เดือน สำหรับพืชยืนต้น ซึ่งเกษตรกรไทยสามารถปฏิบัติได้ คาดว่าจะเอื้อประโยชน์และทำให้ไทยได้เปรียบด้านการผลิตและการค้าสินค้า เกษตรอินทรีย์ในอนาคต “การส่งเสริมและผลักดันมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของไทยให้เป็นที่ยอมรับของสากล จะทำให้เครื่องหมายรับรองมาตรฐานเกษตร อินทรีย์ Q และ Organic Thailand เป็นที่รู้จักของประเทศผู้นำเข้าสินค้า เกษตรอินทรีย์ทั่วโลกเพิ่มขึ้น ซึ่งจะช่วยเพิ่มโอกาสทางการตลาดให้กับสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทย พร้อมผลักดันปริมาณและมูลค่าการส่งออกเพิ่มสูงขึ้น คาดว่าจะทำให้พื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์ของไทย ขยายตัวเพิ่มขึ้นในอนาคต” เลขาธิการ มกอช. กล่าวในที่สุด

วิพัทธ์ เจียมปัญญาธิ (2560) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของเกษตรกรอินทรีย์ของไทย: บทเรียนจากเกษตรกรรายย่อย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้าน สังคม เศรษฐกิจ และทัศนคติที่ส่งผลต่อความเป็นไปได้ของเกษตรกรรายย่อยที่จะปรับเปลี่ยนจากการทำ เกษตรระบบปกติเป็นเกษตรระบบอินทรีย์โดยการสำรวจตัวอย่างเกษตรกรรายย่อยใน 5 ภาคของประเทศไทย ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคใต้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกต่อเกษตรกรแต่ละราย คำถามประกอบด้วย รายได้กระบวนการผลิต สัมภาษณ์เชิงลึกและทัศนคติที่มีต่อระบบเกษตรอินทรีย์จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรรายย่อยมีพื้นที่ในการทำเกษตรระหว่าง 5-10 ไร่ เกษตรกรมีการทำการเกษตรระบบการทำเกษตรเชิงเดี่ยวและการทำการเกษตรแบบผสมผสาน จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรที่มีการทำ การเกษตรผสมผสานสนใจการทำ การเกษตรระบบอินทรีย์มากกว่าการทำ การเกษตรเชิงเดี่ยว เกษตรกรระบบเกษตรปลอดภัยไม่สามารถปรับเปลี่ยนเป็นการเกษตรระบบอินทรีย์ได้เนื่องจากสภาพแวดล้อม เกษตรกรที่มีทัศนคติที่ดีต่อการทำการเกษตรระบบอินทรีย์มีรายได้จากแหล่งอื่นนอกจากการทำเกษตรเพียง

อย่างเฉียว เช่น เงินออม เงินบำนาญ เป็นต้น และความคำนึงถึงด้านสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภค เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกษตรกรเปลี่ยนเป็นเกษตรกรอินทรีย์ มาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์ระดับชาติและระดับนานาชาติเป็นสิ่งที่ท้าทายต่อเกษตรกรในด้านของตลาด ระดับราคาของสินค้าอินทรีย์ที่สูง เป็นแรงจูงใจที่ทำให้เกษตรกรสนใจในการทำ เกษตรระบบอินทรีย์ ดังนั้นนโยบายจากรัฐในด้านการให้ความรู้ในกระบวนการผลิต มาตรฐานสินค้าอินทรีย์ และตลาดของสินค้าเป็นปัจจัยสำคัญของเกษตรกรเพื่อความยั่งยืน

วิไลลักษณ์ กิติบุตร (2551) การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างแผนชุมชนในการยกระดับการพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ จากรากหญ้าสู่รากแก้ว มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้สมาชิกของชุมชน สามารถใช้กระบวนการจัดการการเรียนรู้ (LM) ในการสร้างแผนชุมชนที่สามารถยกระดับการพัฒนาชุมชนในด้านเศรษฐกิจและสังคมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมระดับที่เข้มแข็งได้อย่างเหมาะสมตามท้องถิ่นของตนเอง วิธีการศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) และการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) กับกลุ่มเป้าหมายคือ องค์กรบริหารส่วนตำบลจำนวน 42 ตำบล 18 อำเภอทั่วจังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า คณะนักวิจัยสามารถจัดการเรียนรู้ในการสร้างแผนพัฒนาชุมชน ด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ถึง 42 แห่ง โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง อุปสรรคและโอกาสที่จะพัฒนาชุมชนด้วยชุมชน รวมถึงการเรียนรู้ระหว่างชุมชน จนถึงการเรียนรู้กับภาคนอกชุมชนในระดับอำเภอและระดับจังหวัด อาศัยคำชี้แนะจากนักปราชญ์ทั้งในและนอกชุมชน จนเกิดเกิดผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาอย่างแท้จริง เปรียบเสมือนการพัฒนาจากรากหญ้าสู่รากแก้วที่แข็งแรง ผลที่ได้จากการนำเอาแผนชุมชนนี้ไปใช้จะก่อให้เกิดการยอมรับและสนับสนุนของคนในชุมชน เกิดแรงผลักดันและแรงหนุนให้ชุมชนเกิดการพัฒนายอย่างแท้จริง ผลของการวิจัยสามารถสรุปแผนชุมชนที่ได้จากการเรียนรู้ในด้านเศรษฐกิจ จำนวน 17 แผน ในด้านการศึกษา จำนวน 14 แผน ในด้านสังคม จำนวน 6 แผน และในด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม จำนวน 5 แผน โดยแผนชุมชนเหล่านี้จะถูกนำไปใช้จริงในท้องถิ่น ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ซึ่งบทเรียนที่ได้จากการเรียนรู้สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ชุมชนจะนำไปเป็นต้นแบบของการเรียนรู้ในการสร้างแผนชุมชนด้านอื่น ๆ อีกทั้งยังจะมีการขยายผลการดำเนินงานไปในพื้นที่อื่นของจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียงต่อไป

วีระศักดิ์ สมยานะ (2554) การวิจัยเพื่อพัฒนาต้นแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และประเมินให้ได้ต้นแบบการพัฒนาท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ โดยอาศัยการประเมินผลเชิงระบบ

(System Analysis) ซึ่งประกอบด้วย การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ของท้องถิ่นทั้ง 10 แห่งในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดเชียงใหม่ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยนำเข้าในส่วนของ การใช้งบประมาณในการพัฒนาด้านสังคมเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ การพัฒนาทางด้านการเมืองและด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ ส่วนปัจจัยทางด้านการบริหารพัฒนานั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการเมือง โดยนำเอาคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการองค์กรร่วมกับหลักธรรมาภิบาล จนส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านการเมืองของท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถพัฒนาการบริหารจัดการ จนเป็นต้นแบบของการพัฒนาท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลห้วยทราย อำเภอแม่ริม ส่วนต้นแบบการพัฒนาด้านสังคมและด้านการเมือง คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง บทสรุปของการวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้นำเอาคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานในระดับ “มาก” แล้วจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของท้องถิ่นนั้นพัฒนาในระดับ “มากที่สุด” เช่นกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าท้องถิ่นของไทยควรจะนำเอาหลักคุณธรรมไปใช้กับการบริหารจัดการองค์กรร่วมกับการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้ได้ต้นแบบที่ดีของการบริหารจัดการท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองต่อไป

วีระศักดิ์ สมยานะ (2553) การจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของภาคชนบทและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และวีระศักดิ์ สมยานะ (2552) การจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของภาคชนบทและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้กระบวนการจัดการการเรียนรู้ (Learning Management: LM) ในการบูรณาการงานวิจัยด้วยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกลุ่มชุมชน (PAR) โดยเริ่มจากการสร้างและพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นให้มีศักยภาพในการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน พร้อมทั้งเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ (กลุ่มบุคคลในชุมชน) ในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ผ่านกระบวนการพัฒนาการจัดการการเรียนรู้ 4 ลำดับขั้น โดยเริ่มจาก 1) การไม่รู้ พัฒนาไปสู่ 2) การรับรู้ และเป็น 3) การเลียนแบบหรือการ เรียนรู้ จนกระทั่งพัฒนาไปเป็น 4) การเรียนรู้ ซึ่งทุกกระบวนการของการจัดการการเรียนรู้ (LM) ได้อาศัยการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และบูรณาการการสื่อสารในทุกภาคส่วนอย่างสร้างสรรค์ จนเกิดผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานที่แสดงให้เห็นถึง

ศักยภาพของชุมชนในการสร้างมูลค่าของการจัดการทรัพยากรชุมชน (สินทรัพย์ชุมชน) ด้วยชุมชน

ผลการวิจัยสามารถสร้างและพัฒนาศักยภาพของนักวิจัยท้องถิ่นได้ทั้งสิ้น 58 คน พร้อมทั้งเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ (กลุ่มคนในชุมชน) ต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ด้วยการจัดการการเรียนรู้ในการสร้างแผนพัฒนาชุมชนของท้องถิ่น ทั้งสิ้น 2 ด้าน คือ แผนพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ จำนวน 32 แผน และแผนพัฒนาด้านสังคม จำนวน 26 แผน โดยแผนชุมชนดังกล่าวได้ถูกนำไปปรับใช้จริงกับชุมชนในท้องถิ่น จนเกิดผลสัมฤทธิ์ของการวิจัยในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มของการจัดการเรียนรู้สินทรัพย์ชุมชนที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้นจากเดิมถึง ร้อยละ 52 และ 61 ตามลำดับ ผลของการพัฒนาชุมชนได้ถูกนำไปผลิตเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีความสร้างสรรค์และสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานในการพัฒนาท้องถิ่น ด้วยการจัดการเรียนรู้ร่วมกับคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง จึงเป็นการสะท้อนให้ชุมชนอื่นได้เห็นต้นแบบของการพัฒนาจากสื่อประชาสัมพันธ์ของการวิจัย และการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง และยั่งยืนอย่างแท้จริงต่อไป

วิระศักดิ์ สมยานะ (2551) การจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ของภาคชนบทและชุมชนเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ของเพื่อที่จะใช้กระบวนการของการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน เริ่มจากการพัฒนานักวิจัยของโครงการเพื่อวางแผนการดำเนินงานร่วมกันกับนักวิจัยท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานในท้องถิ่นนั้นๆ รวมถึงการจัดการเรียนรู้ร่วมกันกับทรัพยากรมนุษย์หรือคนในชุมชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการเรียนรู้ครั้งนี้ โดยการพัฒนาการเรียนรู้ทุกกระบวนการเริ่มจาก 1) การไม่รู้ พัฒนาไปสู่ 2) การรับรู้ และเป็น 3) การเรียนรู้ จนกระทั่งพัฒนาไปเป็น 4) การเรียนรู้ นั่นเอง ทุกขั้นตอนของการเรียนรู้จะอาศัยการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ทุกภาคส่วนได้ปฏิบัติการเรียนรู้ร่วมกันผ่านโครงการบูรณาการการจัดการการเรียนรู้ด้านการสื่อสาร ให้การเรียนรู้เหล่านั้นเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเห็นผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจน อีกทั้งยังต้องทำการประเมินการพัฒนาโครงการที่มีผลต่อการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วยการวัดมูลค่าเพิ่มจากการจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงใหม่ ให้บังเกิดเห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ที่ชัดเจนจากการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้

ผลการวิจัยพบว่าสามารถพัฒนานักวิจัยของท้องถิ่นได้ทั้งสิ้น 42 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของชุมชน สามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ได้ 42 ชุมชน กับการจัดการเรียนรู้ในการสร้างแผนพัฒนาชุมชนของ

ท้องถิ่นได้ทั้งสิ้น 4 ด้าน คือ แผนพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ จำนวน 17 แผน แผนพัฒนาด้านสังคมจำนวน 14 แผน แผนพัฒนาด้านการศึกษาจำนวน 6 แผน และแผนพัฒนาด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อมจำนวน 5 แผน แผนพัฒนาเหล่านี้ได้ถูกนำไปปฏิบัติจริงกับชุมชนในท้องถิ่น โดยผ่านการประเมินผลการดำเนินงานด้วยตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security Indicators : HIS) อันจะทำให้ทราบถึงมูลค่าเพิ่มของโครงการต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งผลการประเมินพบว่าทุกภาคส่วนทั้งผู้นำองค์กร ผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงผู้รับนโยบาย หรือชุมชน สามารถบูรณาการร่วมกันในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการพัฒนาที่เริ่มต้นจากชุมชนและเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง เปรียบเสมือนการพัฒนาจากรากหญ้าสู่รากแก้วที่แข็งแรง นอกจากนี้แผนพัฒนาชุมชนที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ได้ถูกนำไปผลิตสื่อสารสนเทศเพื่อการประชาสัมพันธ์แผนชุมชน โดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนนักประชาสัมพันธ์ท้องถิ่น ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์วิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (สทท.) จังหวัดเชียงใหม่ ให้ทุกภาคส่วนได้ทราบถึงทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองและเกิดการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

วิระศักดิ์ สมยานะ (2551) การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนานักวิจัย ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนานักวิจัยท้องถิ่น ในจังหวัดเชียงใหม่ ด้วยวิธีการจัดการการเรียนรู้ (Learning Management: LM) และเพิ่มศักยภาพของนักวิจัยท้องถิ่น ให้สามารถพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเหมาะสม วิธีการศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) และการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) กับกลุ่มเป้าหมายคือ นักวิจัยท้องถิ่นประจำตำบลจำนวน 42 ตำบล 18 อำเภอทั่วจังหวัดเชียงใหม่ กับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเป็นนักวิจัยท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการพัฒนาชุมชนของตนเองตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น 4 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว ด้านสังคม ด้านการศึกษา และด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัย นักวิจัยสามารถจัดการเรียนรู้โดยการสร้างและพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นประจำตำบลของจังหวัดเชียงใหม่ได้ 18 อำเภอ จำนวน 42 คน โดยส่วนใหญ่ นักวิจัยท้องถิ่นเหล่านี้ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนฯ ได้เสนองานวิจัยท้องถิ่นในประเด็นของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของชุมชนนั้น ๆ กล่าวคือ ในด้านเศรษฐกิจ การเกษตรและการท่องเที่ยว นักวิจัยท้องถิ่นสามารถเสนองานวิจัยได้ทั้งสิ้น 17 เรื่อง สำหรับในด้านสังคมและวัฒนธรรม สามารถเสนองานวิจัยได้ 14 เรื่อง และด้านการศึกษา มีงานวิจัยท้องถิ่นจำนวน 6 เรื่อง ส่วนด้านอนามัยและสิ่งแวดล้อม นักวิจัยท้องถิ่นได้

เสนองานวิจัยจำนวน 5 เรื่อง ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้แล้วแต่นำไปปฏิบัติจริงในห้องเรียนได้อย่างถูกต้องตามหลักของทฤษฎีงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน อันเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของนักวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยนักวิจัยท้องถิ่นเหล่านี้จะนำเอาต้นแบบของการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแบบอย่างกับการพัฒนาท้องถิ่นด้วยงานวิจัยในด้านอื่น ๆ ต่อไป นับได้ว่าเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นด้วยงานวิจัยกับการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

วีระศักดิ์ สมยานะ (2549) ประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2549 การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินการดำเนินงานของ องค์การ บริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ปีงบประมาณ 2549 โดยใช้แบบจำลอง CIPP model ผลการศึกษาสรุปได้ว่า เมื่อประเมินบริบทขององค์กร (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการดำเนินงาน (Process) และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน (Product) สามารถประเมินได้ว่าการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ปี 2549 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก อีกทั้งยังได้ข้อเสนอแนะจากการประเมินว่า องค์กรควรจัดทำแผนการดำเนินงานให้ตรงกับวิสัยทัศน์ขององค์กร เพื่อจัดทำโครงการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับแผนงาน อันจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพขององค์กรได้มากขึ้น ถึงแม้้องค์กรจะมีการกำหนดโครงสร้างการดำเนินงานที่เป็นมาตรฐาน แต่หากใช้บุคลากรให้เหมาะสมตามตำแหน่ง และหน้าที่แล้วก็จะสามารถเพิ่มศักยภาพขององค์กรได้มากขึ้น

วีระศักดิ์ สมยานะ และคณะ (2549) ประสิทธิภาพการดำเนินงานของมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2549 การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานของมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ปีงบประมาณ 2549 ก่อนที่จะทำการปิดโครงการในอีก 2 ปี ข้างหน้า ผลการประเมินพบว่า องค์กรมีการจัดระบบโครงสร้างการดำเนินงานที่เหมาะสมและมีมาตรฐานแล้ว เพียงแต่การดำเนินงานของแต่ละบทบาทของสมาชิกยังขาดความต่อเนื่อง และขาดการประสานงานที่ดีระหว่างสมาชิกด้วยกัน แต่ระหว่างสมาชิกกับผู้ได้รับผลประโยชน์นั้น ปรากฏว่าเป็นไปได้ด้วยดี ทำให้ผลการดำเนินงานขององค์กรอยู่ในขั้นระดับดี หากจะพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานมากกว่านี้แล้ว บุคลากรควรได้รับการอบรมและพัฒนาทักษะต่างๆ ตามตำแหน่งหน้าที่ จักทำให้การประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของมูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ที่เพิ่มขึ้นต่อไป

วีระศักดิ์ สมยานะ อภิชัย พันธเสน และคณะ (2549) โครงการอบรมจัดทำบัญชี วิเคราะห์ต้นทุน และแผนธุรกิจ ประจำปี 10 จังหวัดภาคเหนือ (เชียงใหม่, ลำพูน, ลำปาง, แพร่, น่าน, พะเยา,

แม่ฮ่องสอน, อุตรดิตถ์, เชียงราย และสุโขทัย) ซึ่งโครงการมีวัตถุประสงค์เพื่ออบรมจัดทำบัญชีวิเคราะห์ต้นทุน และแผนธุรกิจ ให้กับกลุ่ม OTOP ใน 10 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่, ลำพูน, ลำปาง, แพร่, น่าน, พะเยา, แม่ฮ่องสอน, อุตรดิตถ์, เชียงราย และสุโขทัย ผลการศึกษาพบว่า เทคนิคการอบรมการจัดทำบัญชี และการวิเคราะห์ต้นทุน และแผนธุรกิจที่ให้กับกลุ่ม OTOP นั้น สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินธุรกิจของกลุ่มได้ ทำให้กลุ่มสามารถลดต้นทุนการผลิต และสามารถเพิ่มกำไรให้กลุ่มได้ ตามแผนธุรกิจที่กลุ่มได้ทำการวางแผน และวิเคราะห์การทำงานตลอดโครงการ อันจะนำไปสู่แนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพของกำไร และการลดต้นทุนการผลิตให้กับจังหวัดอื่น ๆ ต่อไปได้

ทัศนีย์ อุ้นจิตติ (2558) กลยุทธ์การแข่งขันพื้นฐานที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบธุรกิจส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ของผู้ประกอบการไทยในตลาดโลก ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์การแข่งขันพื้นฐานที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบธุรกิจส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ของผู้ประกอบการไทยในตลาดโลก โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายจากกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ จำนวน 44 คน ซึ่งสถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ โดยผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีการศึกษาระดับปริญญาตรีดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหารระดับกลางมากที่สุด ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มธุรกิจประเภทผลิตสินค้า และส่งออกไปยังกลุ่มประเทศแถบยุโรปมากที่สุด และผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า กลยุทธ์การแข่งขันพื้นฐานมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการประกอบธุรกิจส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ของผู้ประกอบการไทย และเมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัยย่อยของกลยุทธ์การแข่งขันพื้นฐานแล้ว พบว่า กลยุทธ์การแข่งขันพื้นฐานด้านการสร้างความแตกต่างมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ กลยุทธ์การแข่งขันพื้นฐานด้านการมุ่งตลาดเฉพาะส่วน และกลยุทธ์การแข่งขันพื้นฐานด้านการเป็นผู้นำทางด้านต้นทุนรวม ตามลำดับ

สุณัฐวิทย์ น้อยโสภากา (2558) เรื่อง “เกษตรอินทรีย์” โอกาสการส่งออกของเกษตรกรไทยในตลาดโลก เกษตรอินทรีย์ คือที่มาของผลผลิตที่มีคุณค่าสำหรับผู้บริโภค ผู้ผลิตและสิ่งแวดล้อม หัวใจของการทำเกษตรแบบอินทรีย์คือการปฏิเสธสารเคมีทุกชนิด เพื่อผลผลิตที่ปลอดภัยและมีคุณภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภค ผู้ผลิตรวมทั้งความสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยา ปัจจุบันผู้บริโภคทั่วโลกมีการบริโภคผลผลิตอินทรีย์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทวีปอเมริกาและยุโรปคือผู้บริโภครายใหญ่ที่มีการบริโภครวมกันประมาณร้อยละ 96 แต่เนื่องจากกำลังการผลิตที่ไม่เพียงพอจึงต้องนำเข้าสินค้าเกษตรอินทรีย์จากประเทศอื่นๆทั่วโลก นอกจากทวีปอเมริกาและยุโรป

ประเทศอื่นๆเช่น ญี่ปุ่นจีน สิงคโปร์ก็มีความต้องการบริโภคเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน มูลค่าการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ทั่วโลกในปีพ.ศ. 2555 มีประมาณ 64 พันล้านดอลลาร์ สำหรับประเทศไทยมีการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ประมาณ 94 ล้านดอลลาร์ หรือประมาณร้อยละ0.15 เท่านั้น จากตัวเลขการบริโภคและการส่งออก ทำให้เห็นว่าโอกาสการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์สู่ตลาดโลกยังมีช่องว่างให้เกษตรกรไทยเข้าไปมีส่วนแบ่งตลาดได้อย่างแน่นอนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ถ้าองค์กรภาครัฐและองค์กรภาคเอกชนร่วมมือกันส่งเสริมเกษตรกรในการทำเกษตรอินทรีย์ โอกาสก็จะเกิดขึ้นเร็วกว่าเดิม แต่ถ้าปล่อยให้เกษตรกรต่อสู้เพียงลำพัง เกษตรอินทรีย์ของไทยคงยากที่จะเติบโตต่อไปและคงไม่สามารถแข่งขันกับคู่แข่งในตลาดโลกได้อย่างแน่นอน

